

עמירה כדן

לזכרה

לזכרה של עמירה פדן

27 במאי 1943 – 26 בנובמבר 2022

שנת הוצאת החוברת: 2024

תוכן העניינים

[האמנם / לאה גולדברג](#)

[קורות חייה](#)

[עמירה כתבה](#)

[הספדים מהלוויה](#)

[יום השלושים](#)

[שנה לזכרה](#)

האמנם

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד,
ותלכי בשדה, ותלכי בו פהלך התם,
ומחשוף פרי-רגלך ילטף בעלי האספסת,
או שלפי-שבלים ידקרוך ותמתק דקירתם.

או מטר ישיגך בעדת טפותיו הדופקת
על כתפיה, חזה, צוארה, וראשך רענן.
ותלכי בשדה הרטב וירחב בך השקט
כאור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של התלם נשם ורגע,
וראית את השמש בראי-השלולית הזהב,
ופשוטים הדברים וחיים, ומתר בם לנגע,
ומתר, ומתר לאהב.

את תלכי בשדה. לבדך. לא נצרכת בלהט
השרפות, בדרכים שסמרו מאימה ומדם.
ובישר-ללב שוב תהיי ענוה ונכנעת
כאחד הדשאים, כאחד האדם.

קורות חייה

עמירה נולדה ב 27 במאי 1943 בקיבוץ עין השופט. הוריה, פנינה וברל, עלו מפולין והיו ממייסדי הקיבוץ. אמה הייתה אשת חינוך ובמהלך השנים טיפלה בקבוצות ילדים מינקות עד בגרות ומילאה תפקידי אקונומית ומחסנאית בגדים בקומונה. אביה, איש רב פעלים, בנוסף לעבודתו במסגרייה כיהן כגזבר וכאיש בטחון, וכן, היה ממקימי "מיברג" ואיש היצוא של המפעל. להוריה היו ארבע בנות – עדנה, עמירה

והתאומות רחל ויהודית. אמה פנינה נפטרה ב- 2009 ואביה ברל ב- 2011, שניהם בגיל 97.

עמירה נולדה בתקופת העומר, ומכאן שמה. היא גדלה בקיבוץ בקבוצת "מעין".

זיכרונות ילדותה כפי שסיפרה, לא היו קלים. היא גדלה בקבוצה סוערת. הוריה, מתוקף תפקידיהם בקיבוץ, היו עסוקים מבוקר עד ערב. זיכרון הילדות החזק ביותר שלה אירע בהיותה בת ארבע: בעת שחלתה בשנית (סקרלטינה). שיכנו אותה לבדה בצריף בידוד. בגיל ארבע היא שהתה בצריף הבידוד לבד לגמרי במשך מספר ימים ולילות, והמטפלת, שהייתה אישה שלא הכירה, הייתה מביאה לה ארוחות. היא זכרה את עדנה מציצה אליה בעד חלון

הצריף. אמה, שטפלה בילדים מבוקר עד ערב, לא הורשתה לבקר אותה. היא זכרה שיפה קרן

שהגיעה אז לעין השופט שאלה: מי זאת הילדה ששוכבת לבד בצריף?

סבתא גולדה, אימו של ברל, גרה באשדות יעקב. בקיץ החם היא הייתה עוברת לעין השופט כמפלט מהחום הכבד בבקעה. היא גרה בחדרון קטן בבית הקומתיים בו גרו הוריה של עמירה. כיוון שהייתה דתייה, בישלה את האוכל בחדרה על פתיליה. היא דיברה ביידיש והתקשורת איתה הייתה בעייתית. באותה עת "סבתא" הייתה תופעה נדירה בקיבוץ. עמירה זכרה אותה ברגשות מעורבים: מצד אחד היא הייתה אטרקציה; לא היו לבני קבוצתה סבים בקיבוץ. מאידך, היא הייתה שונה מחברי הקיבוץ בשפת הדיבור, בלבוש ובמנהגים.

מדי פעם עמירה באה עם בני קבוצתה להראות להם את הסבתא וגם כדי לבקש קוביות סוכר שמכניסים לתה. עמירה סיפרה שקצת פחדה ממנה. לדבריה, הסיבה לפחד הייתה מפני שילדים בקיבוץ של פעם לא היו מורגלים לראות אישה זקנה שמדברת בשפה משונה.

משפחת קרן, פנינה, ברל, עדנה, עמירה,
יהודית ורחל

לידתן של התאומות יהודית ורחל לא הקלה על עמירה. שעות הפנאי המוגבלות של ההורים הופנו בעיקר אליהן. הן היו תאומות זהות, מלבד נקודת חן על לחיה של רחל. לעמירה היו אז צמות שחורות וארוכות. היא סיפרה שאחיותיה שיגעו אותה: אחת מהן הייתה מושכת בצמות ובורחת. כשעמירה תפסה אותה גילתה לפעמים שזאת לא האחות המבוקשת. בהיותה נערה, עמירה הסתפרה וצמותיה נשמרו בארון הבגדים של אמא פנינה. הצמות קמו לתחייה בפורים בתחפושת של רחל.

לדברי עמירה, הקשרים בין ארבע האחיות היו דלים. הילדים חיו אז בבתי ילדים ולכן אחים כמעט לא נפגשו. רק בבגרותן התפתחה ביניהן ידידות אמת.

עמירה סיפרה שבקיבוץ של פעם, בגלל המחסור במזון, רק לילדים סיפקו אוכל איכותי. היה עליהם לגמור את כל האוכל שבצלחת. ככל הילדים היא הייתה מרוקנת את הצלחת בהיחבא לתוך מגירת הציורים. לדבריה, סבלה במיוחד משמן הקיק שהוכרחו לבלוע וכן, מבשר כבש שנחשב למעדן אך טעמו וריחו הגעילו אותה.

היא סיפרה גם על מחסור בצעצועים ובמיוחד בצעצועים פרטיים. יום אחד הגיע קרוב משפחה לביקור והביא לה מתנה - דלי קטן. היא לקחה אותו בשמחה לגן להראותו לילדים וברגע שאחד הבנים ראה אותו, הוא חטף אותו מידה ומאז לא ראתה את הדלי.

בילדותה היה מצב ביטחוני קשה. בקיבוץ חפרו מקלטים ושוחות והיו אזעקות. באותה עת תקפו אותה פחדים במיוחד בלילות.

על הסעות הילדים לטיולים סיפרה שהיו מסיעים אותם במשאיות "כמו בקר", לדבריה. או איך הצעידו אותם קילומטרים ארוכים עם תרמילים כבדים והקפידו על משמעת מים.

ניתן לראות בתמונות וגם לשמוע מסיפורי בני קבוצתה שהיו בילדותה גם חוויות אחרות, מאושרות ומעשירות. היא נחשבה למנהיגה בקרב חבריה, הייתה ילדה יצירתית ויוזמת, כיכבה בהצגות. גם כנערה הייתה אהודה ומוערכת ונבחרה להדריך בשומר הצעיר. בקבוצתה חייה היו מלאי חוויות מעשירות, אלא שלדבריה, החלק הקשה, הפחדים והחסרים השפיעו עליה רבות. במוסד החינוכי

הייתה בקבוצת "אשל" וסיימה את לימודיה בשנת 1962.

לפני השירות בצבא, עמירה יצאה לשנת שירות כמדריכה בקן צפון של השומר הצעיר בתל אביב. היא הכירה שם את איתי, בעלה לעתיד, שהיה רכז הקן. שנה זו זכורה לה כתקופה טובה.

בצבא שירתה כמורה חיילת באזור טבריה. הטילו עליה ללמד ביתת תלמידים משכונת מצוקה ללא כל הכשרה. משימה מאתגרת זו הייתה לה קשה ביותר על אף שהתלמידים מאוד אהבו אותה. הם היו רצים אחריה וקוראים בשמה. היא התגוררה אז בטבריה בבית של אישה שאירחה אותה בשמחה. השתיים התיידדו ושמרו על קשר לאורך שנים רבות. ההוראה בשכונת המצוקה הייתה עבודה נטל קשה. היא בחרה לא לסיים את השירות בצבא ולהתחתן עם איתי פדן בן משמר העמק. ב- 1964 הם חגגו את הנישואים.

לאחר החתונה, עמירה ואיתי נסעו להדריך במחנות

קיץ של השומר הצעיר באירופה והספיקו גם לטייל בצרפת ובמדינות נוספות. זו הייתה הפעם הראשונה שהם ביקרו בחו"ל. באותה הזדמנות הם ביקרו גם את אחותה של פנינה בפריז.

חתונת עמירה ואיתי, 1964

קתדרלת נוטר דאם, פריז 1965

קתדרלת נוטר דאם, פריז 1992

עמירה ואיתי בחרו לנסות להיקלט בקיבוץ צעיר והתנסו שנה בקיבוץ הראל. החיים בקיבוץ העני והעלוב לא סיפקו אותם. לדברי עמירה ניצלו אותם. הם היו עובדים מבוקר עד ערב, במיוחד איתי. לדבריה הוא עבד כמו שלושה אנשים. באותה עת הם התלבטו במי משני הקיבוצים לבחור – עין השופט או משמר העמק. למעשה הם לא הגיעו לידי החלטה. הלחץ של משמר העמק על איתי הכריע. הם חיו במשמר העמק מספר שנים בהן נולדו ילדיהם: יפעת ב-1967 וארז ב-1969.

השנים של עמירה במשמר העמק לא רוו עושר. אמנם, אנשי משמר העמק אהבו אותה והיו לה גם חברות טובות. היא הייתה אהובה ומצליחה גם כמטפלת בבית ילדים וגם כמורה באולפן. אבל על אף הצלחותיה הרגישה שהיא לא ממצה את יכולותיה ולא אהבה את הנוקשות של מוסדות הקיבוץ. כשיצאה ללימודי תואר ראשון בספרות באוניברסיטת תל אביב, ציפתה לעתיד טוב יותר, אך כעבור שנת לימודים אחת הקיבוץ עצר את לימודי כל הסטודנטים בשל בעיות תקציב.

בעת שהייתה מורה לעברית באולפן משמר העמק, היא לימדה גם את העולה החדש מארגנטינה לאו לוטן, שעתיד להיות גיסה. לאו סיפר שפעם, כבדיחה, הוא וחברו הכניסו חמור לכיתה. לתדהמת כולם, עמירה עם ההומור הטוב שלה,

התפקעה מצחוק. קרובת משפחה של איתי הייתה מספרת שצחוקה המתגלגל של עמירה היה נשמע בכל הבית שלה ברמת השרון בעת ביקור המשפחה.

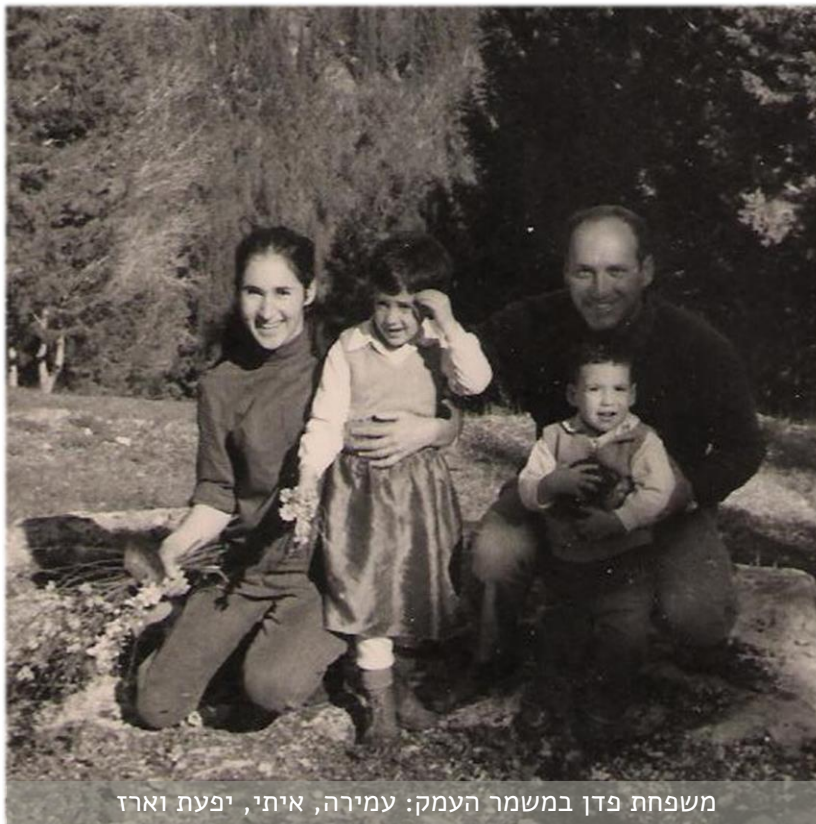
על הולדת יפעת סיפרה שבזמן ההיריון העסיקו אותה במשמר-העמק בעבודות זמניות, כולל ניקוי השירותים הציבוריים. עבודה זו פגעה בה מאוד והחריפה את רגשותיה הקשים כלפי המערכת.

לאחר הלידה, היא הביאה את יפעת לבית התינוקות על פי הנוהל באותם ימים. האימהות האחרות בשישייה היו אימהות ותיקות והיא – אם חדשה. היא הרגישה שמתעמרים בה ומתנשאים מעליה.

לאחר לידת כל אחד מהילדים עמירה תיארה תחושת אושר נהדרת. יפעת הייתה נכדה ראשונה של

הסבים ממשמר העמק גיטה ופולי, הם היו נרגשים ומאושרים. ארז, שנולד שנתיים מאוחר יותר, היה תינוק גדול ומרשים וכבש את ליבם של כל הסובבים.

בהיותה אם, קשה היה לה להשלים עם החינוך המשותף, היא רצתה את ילדיה לידה וחשה חסרת אונים מול המוסדות. באותה עת התחילה להתפתח אצלה מחלת מעיים שפגעה בבריאותה.

משפחת פדן במשמר העמק: עמירה, איתי, יפעת וארז

ב 1975 המשפחה יצאה לשליחות מטעם תנועת השומר-הצעיר בניו-יורק לשלוש וחצי שנים. תקופה זו הייתה עוצמתית מאוד עבורה, עמירה עברה שם ניתוח מעיים מציל חיים. פנינה הגיעה לביקור אצל המשפחה בארה"ב כדי לעזור בזמן אשפוזיה של עמירה בבית החולים. במכתב מלא רגש שברל כתב לפנינה בעת שהותה בארה"ב, הוא הביע דאגה גדולה לשלומה של עמירה ולהסתגלותה של פנינה. ובסיומו של המכתב – געגועים עזים לנכדיו הקטנים יפעת וארז.

לדברי עמירה, התמודדות מאתגרת זו חוללה בה שינוי. היא סיפרה שלאחר הניתוח חדלה להיות הנערה התמימה והתלותית שהייתה קודם לכן. היא גילתה את עוצמתה הפנימית. לצד הקשיים, עמירה סיפרה על ההתנסות שלה עם הסמים שניתנו לה לשיכוך הכאבים. לדבריה הייתה זו חוויה נהדרת: היא ראתה צבעים מרהיבים וחשה מעופפת כבחלום.

מספר שנים מאוחר יותר, חניכי הרי-אפרים עברו בין בתי החברים בעין השופט ועשו סקר בנושא שימוש בסמים. כששאלו את עמירה לדעתה, לתדהמתם היא השיבה שצריך פעם אחת להתנסות בחוויה זו.

בזמן השליחות בניו יורק עמירה נחשפה לתרבות עשירה: אומנות ומופעי מוזיקה

ומחול מהטובים בעולם. היא החליטה לא לעבוד כדי שתוכל למצות את המירב. הייתה זו הזדמנות פז לעשות למען עצמה. היא למדה באוניברסיטה ליד הדירה שבה גרו כסטודנטית חופשית כי לא היה ביכולתה לשלם על לימודיה.

בצד המשפחתי חל אז שינוי. היחסים בין עמירה ואיתי הדרדרו ואי ההסכמות ביניהם העמיקו.

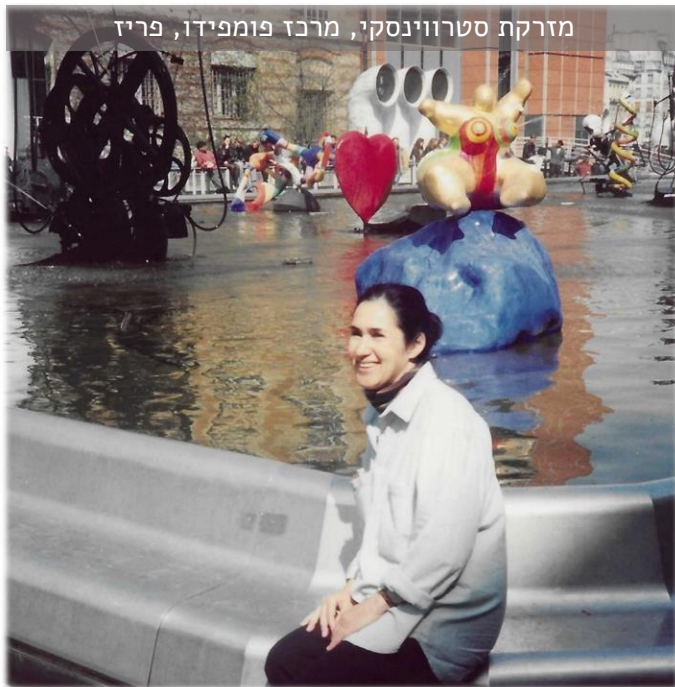
בשובם מארה"ב עמירה החליטה לא לחזור לחייה הקודמים ולא לחזור למשמר העמק. היא לקחה שנת חופש והחלה ללמוד באוניברסיטת חיפה לתואר ראשון בתולדות האמנות. בתקופה זו היא התגוררה בחיפה אצל גיטל, חברה טובה של פנינה. הלימודים מומנו בעזרת המשפחה בעין השופט ובעיקר ע"י משה קרמר. עמירה החליטה שלא להמשיך בלימודי הספרות אלא להתמקד באמנות. ואכן, בתחום זה היא מצאה את יעודה. היא סיפרה שאת אהבתה לאמנות ספגה עוד כילדה בבית הוריה, כאשר הייתה מעיינת בספר אמנות בדירתם.

ב-1980 המשפחה עברה לעין השופט. לאחר תקופה קצרה עמירה ואיתי התגרשו. איתי חזר למשמר העמק, לאחר מכן עבר לקיבוץ מעיין צבי ושם נישא שנית.

עם סיום לימודיה, עמירה לימדה אמנות במוסד הרי אפרים. במקביל, היא ריכזה במשך שנתיים את הוראת האמנות בתנועות הקיבוציות מטעם מחלקת החינוך של ברית התנועה הקיבוצית.

בהוראה בהרי אפרים, עמירה קיבלה לשיעורי תולדות האמנות את "הנפלטים" מהמקצועות האחרים

מזרקת סטרווינסקי, מרכז פומפידו, פריז

וכבשה את ליבם. תלמידים אלה סיימו את לימודי תולדות האמנות בהצלחה. הם כתבו עבודות גמר בתחום זה ואף ניגשו לבחינות בגרות בתחום תולדות האמנות.

במהלך שנות ה-90, עמירה למדה לתואר שני בתולדות האמנות באוניברסיטת תל אביב והייתה מרצה מבוקשת. במקביל, היא גם יצאה לסיורים לימודיים בחו"ל כדי להעשיר את הידע שלה. היא ביקרה במוזיאונים רבים ובאתרים היסטוריים

חשובים. לדבריה, כשמלמדים על ציור, פסל, בניין או על תרבות מסוימת, אין כמו ביקור במקום עצמו. היא ביקרה בארצות אירופה ובאר"ב, אך גם יצאה לסיורים מאורגנים בדרום אמריקה

ובארצות המזרח הרחוק, סין, יפן והודו. על הביקור בהודו סיפרה שלמרות היופי והעושר האמנותי שראתה במקדשים, היא הרגישה כמו בתוך פח אשפה במהלך כל השהייה שם. היא הייתה חוזרת מכל נסיעה עם חוויות רבות ומרתקות. כך למשל, סיפרה על הטיול ביער הגשם הלח והמלא יתושים בדרום אמריקה.

עם רותי קרייפין בטיול הקיבוץ במצריים, 1983

בסיימה את שנות ההוראה במוסד החינוכי, עמירה הקימה ענפון אישי של מתן הרצאות בתחום האמנות. היא לימדה בקתדרה ללימודי מבוגרים של המועצה האזורית מגידו ובמקביל, פתחה חוגי אמנות למבוגרים בחיפה, טבעון, זיכרון יעקב והקריות. עמירה התייחסה ברצינות רבה להוראה והייתה שוקדת שעות רבות על הכנת ההרצאות. היא הכינה תכנים מקוריים משלה ושילבה בהם תובנות שהגיעה אליהן בעצמה. אף פעם לא חזרה על אותה הרצאה פעמיים, תמיד חידשה ולימדה נושאים מגוונים שכללו לצד ציור ופיסול גם ארכיטקטורה ועוד. היא לימדה על תקופות שונות ועל תרבויות שונות, כולל תרבויות המזרח. החוגים שלה זכו להצלחה רבה. היא השקיעה גם בצד המנהלי ותמיד הקפידה שתהיה שתייה חמה בהרצאות. לדבריה, אנשים מגיעים לחוגים עבור הידע אך גם עבור ה"good time".

בשנות ההוראה האחרונות שלה, היא החליטה לעסוק בתחום של לימוד אומנות לילדים קטנים בדרך חווייתית. היא לימדה ילדים מחברת הילדים בשיתוף עם נעמה ברעם בספריית הילדים בעין השופט. בנוסף, היא לימדה בהתנדבות ביוקנעם בבית הספר היסודי בו למדה נכדתה גלי בליווי של רותי קרייפין.

עמירה ידעה לרתק את תלמידיה בלהט שבו לימדה ובעושר התכנים ששילבה בהרצאותיה. היא ראתה בהוראת האומנות שליחות המעשירה בתחומים רבים – ציור, פיסול, מוזיקה, ספרות ושירה. את כל אלה שילבה בהרצאותיה. גם בדברי התודה שכתבו לה התלמידים ניתן לראות את העושר התרבותי הנרחב שהעניקה להם. עמירה הייתה שותפה פעילה בחיי התרבות והחברה בקיבוץ. היא הרבתה לתרום מהעושר והידע שצברה וזכתה לתשואות.

יוסי ועמירה בעין השופט, 1995

במשך כעשרים שנה חייתה עמירה בזוגיות עם יוסי כהן עשהאל, מורה ליוגה. יוסי גר בחיפה והיה מגיע לביקורים בקיבוץ בעיקר בסופי שבוע. כדי "לשלם" על שהותו בקיבוץ הוא העביר שיעורי יוגה וטיפול באנשי הקיבוץ באופן פרטני ללא תשלום. עמירה הצטערה שלא עלה בידם לבסס את הקשר. על אף זאת, הם חוו יחד חיי תרבות עשירים והרבו לטייל בחו"ל.

עמירה התלוצצה שהכיף הכי גדול בחו"ל הוא שבכול מקום מוצאים מקדולנדס ושם מצפה לך אוכל טרי וטעים. קרה פעם שלקראת נסיעה יוסי ועמירה קנו שתי מזוודות טרולי זהות. בשובם מחו"ל, כל אחד מהם לקח טרולי וחזר לביתו. בהגיעה לביתה, עמירה נאבקה לשווא לפתוח את הטרולי שלה. יוסי הדריך אותה בטלפון כיצד לעשות "רייקי" למנעול הסרבן אך ללא הועיל ("רייקי" היא שיטת ריפוי באמצעות העברת אנרגיה ע"י הנחת כף היד מעל לאזור הכואב). לבסוף התברר להם שבטעות החליפו ביניהם את מזוודות הטרולי.

עם השנים ועם השינויים בקיבוץ, דעך הרצון של עמירה לעבור לעיר ולחיות בשותפות עם יוסי. היא חשה עד כמה חזק הקשר שלה לקיבוץ. היא הוקירה את ביתה ואת חברותיה הרבות ובכל הזדמנות דיברה על כך. היא אהבה את ביתה העשיר בתמונות, בקישוטים

יוסי ועמירה באדינבורו, סקוטלנד, 1996

ובגוונים ששיקפו את אישיותה ואת תחומי התעניינותה. המטבח נצבע בצבע אדום והקיר בסלון בצבע חום כהה. השולחן הגדול שבפינת האוכל היה מכוסה תמיד בניירות, ספרים, טושים, כרטיסיות ותיקיות ששימשו אותה בהוראה.

היה לה בביתה אוסף מדהים של ספרי אומנות שביסה קיר שלם. במרפסות היא טיפחה את עציציה המוקפים באבנים מיוחדות. עם זאת, היא לא אהבה לעסוק באחזקת הבית וראתה בכך בזבוז זמן וכסף. ביתה הכיל את אותו הריהוט לאורך שנים. לרוב היה מבולגן אך כך הרגישה בבית. אבא ברל היה מתקן עבורה כל דבר. היה לעמירה סט צלחות חרסינה פרחוניות שרבות מהן נשברו. לאחר ששוקמו בדבק בידי אבא ברל הן חזרו לשמש אותה בנאמנות.

עמירה נהגה לומר שהבית שלה בנוי על קן נמלים. ואכן, גדודים של נמלים בילו בעיקר במטבח. עמירה חשה חמלה על הנמלים המסכנות והצמאות שנכנסות לשתות מים במטבח. במקום חומרי הדברה, היא פיזרה קינמון ברוחב לב, כמויות עצומות בכל מקום במטבח.

כאשר נולדו הנכדים, עמירה התמסרה להם מעל ומעבר. אולי הרגישה שיש בכך פיצוי על גידול ילדיה בחינוך המשותף. היא בילתה איתם בעונג ובסבלנות ללא גבול. עם רון, הנכד הראשון, שיחקה כדורגל במגרש. כשהתעשרה בנכדים

הבאים, שיחקה איתם בבובות ובמשחק ה"חנות" האהוב על הנכדים. הנכד היה המוכר וסבתא הייתה הקונה הבאה לקנות דברים שונים בחנות, ולאחר מכן חוזרת לחנות להתלונן על בעיה במוצר שרכשה. משחק זה ריתק את הנכדים שעות ארוכות תוך שעמירה ממציאה סיפורים שונים ומעניינים.

מצד אחד היא הייתה מאוד אמפטית כלפי הנכדים והקשיים שלהם. מאידך, ה"אני מאמין" שלה היה: לא צריך לעטוף ילדים בצמר גפן.

עם דרור בטיול
באיזור עין השופט

עם עופר

עם ברל ופנינה,
רון, ארז וצוף

רון, יפעת, גלי ועמירה - בטיול משפחתי

ביום הולדת של גלי בגן

עמירה, רון, יפעת וגלי - ביום הולדת של גלי בגן

לעמירה היה חשוב להיות עצמאית. היא הוציאה רישיון נהיגה בהיותה כבת ארבעים. זה היה מבצע מאתגר: היא עברה כמה מורים לנהיגה ומספר גדול מאוד של טסטים. בזכות נחישותה לא ויתרה וקיבלה רישיון. היא הייתה גאה בעצמאות שזכתה לה: לקחת מכונית ולנהוג בעצמה כדי ללמד בחוגים ברחבי הארץ, וכן, לנסוע בכוחות עצמה לבקר את ארז בביתו שבדרום.

גלי, דרור, עופר, עמירה, כליל וצוף

בערך אחת לחודש ארז היה מגיע עם הנכדים לביקור סופ"ש. ביקורו של ארז היה אירוע רב משמעות עבורה. ההכנות לקראתו נמשכו כיומיים, במהלכם הייתה מנקה ומסדרת את הבית וקונה מצרכים בכלבו ובחדר האוכל. ההכנות לאירוח עצמו, כללו לרוב עזרה מיהודית ורחל. כאשר המשפחה של ארז הגיעה, הבית היה מסודר ונקי והיו בו פינות משחק לכל אחד מהנכדים. סבתא עמירה הייתה שקועה כולה באירוח הנכדים. היו לה ארגז תחפושות, קופסאות של ברגים וחרוזים, שלל צעצועים וביניהם צעצועי אמבטיה. היו גם טיולים למשק חי, לחורשת המתקנים וכמובן - לכולבו. אחד מהנכדים ישן איתה באופן קבוע במיטתה. גם יפעת והנכדים היו מצטרפים לעיתים לביקורים. בתום כל ביקור עמירה הייתה מותשת לחלוטין אך מלאת סיפוק.

עמירה הייתה מודעת לכל הטוב והחיובי בהתנהלותה. היא רכשה לעצמה חברות שליוו אותה לאורך שנים.

לצד האישיות החזקה, הנחישות והעצמאות, עמירה הייתה לרוב לחוצה. למשל, לא היה כיף כאשר ירבה במכונית במושב הנוסע שלצד הנהג. במהלך כל

הנסיעה, היא הייתה מעירה לנהג ללא הרף: תיזהר, יש כאן משאית! רכב בא מכאן, דוגמה נוספת להתנהגותה הלחוצה באה לידי ביטוי בארוחות המשפחתיות בביתה. בעוד כולם ישובים לשולחן, עמירה המשיכה להסתובב סביב השולחן ולהציע לכל אחד מה לאכול. כל הבקשות: "עמירה תשבי" לא הועילו. היא המשיכה להתרוצץ והתיישרה בעצמה לאכול רק בסיום הארוחה. היא סבלה מקלסטרופוביה מסוימת: תמיד רצתה שהחלון יהיה קצת פתוח כדי שייכנס אוויר. בכל סיטואציה היה תמיד ממה לחשוש ולהילחץ. תכונה זו התישה אותה והיא קישרה בינה לבין מחלת הפרקינסון שתקפה אותה.

ב 8 השנים האחרונות היא חלתה בפרקינסון מסוג קשה במיוחד, שגרם לה למוגבלות פיזית הולכת ומחמירה. התלות המתחייבת פגעה בעצמאותה. ההתמודדות עם מחלתה לא הייתה פשוטה. בתחילה היא נבהלה מאוד ממצבה, אבל עד מהרה החלה לנסות להפיק את המירב האפשרי במציאות החדשה. היא השתדלה לא לוותר לעצמה והקפידה על הליכות יומיות עד כמה שיכלה. מלאכות יצירה לשימור

המוטוריקה העדינה לא הסכימה לעשות, היא קראה להן "עבודות כפיה". כשהייתה לה מטפלת פיליפינית, היא הייתה אומרת שניתנה לה הזכות לעזור למשפחה שלמה בקצה השני של העולם.

עמירה עם כליל, בביתה

בשנתיים האחרונות לחייה היא עברה לבית הדר. המשפחה ממש עטפה אותה שם ועשתה את כל הניתן לשמירת כישוריה המרשימים. היא הייתה המוקד למפגשי משפחה האוהבת שהתגבשה סביבה. במפגשים הללו תמיד הפעילה את כולם במשחקי מסירת

עמירה עם דרור וכליל, בבית הדר

כדור גומי, בקריאת סיפורים ובטיולים קצרים בשכונה. רבים הגיעו לבקרה בבית הדר בזכות אישיותה האופטימית, הרבגונית והמעניינת. המפגשים המשיכו גם כאשר בקושי יכלה לדבר או לזוז.

לאחר מותה, בדברי הפרידה למשפחה שנאמרו בבית הדר, הצוות ציין עד כמה עמירה הייתה משמעותית בבית הזה. הדיירים אהבו אותה ונעזרו בה, הצוות המסור כיבד והעריך אותה. העובדים סיפרו כיצד ידעה להדריך אותם לגבי אופן הטיפול בה.

היא הייתה נותנת ימי חסד להסתגלות לכל עובד חדש. הטיפול בה היה מאוד מאתגר ומורכב. הצוות המטפל למד ממנה הרבה, הן במישור הטיפולי והן במישור האישי. התמודדותה היוותה השראה לדיירים. חשוב היה לה להראות שיש ביכולתה לעשות דברים מאתגרים, לא להיכנע למחלה. הייתה לה נוכחות חזקה גם כאשר כמעט לא דיברה. כל מילה בודדת שאמרה הייתה משמעותית. היא

מצאה שמחה בדברים הקטנים: אהבה לשבת במרפסת, להרגיש את משב הרוח ולהסתכל על צמרות העצים. מאז שחלתה היא הרבתה לקרוא ספרים והמשיכה לקרוא גם כאשר כמעט לא יכלה לעשות דבר. גם במצב זה הבילוי שהעדיפה היה להאזין להקראת ספרות ושירה.

עמירה עם דרור, בביתה

ילדיה – יפעת וארז, נכדתה גלי, אחיותיה – עדנה, יהודית ורחל סעדו אותה ותמכו בה במסירות ובאהבה רבה.

עמירה נפטרה ב 26 בנובמבר 2022 והיא בת 79. היא השאירה אחריה את יפעת ומשפחתה, ארז ומשפחתו, הנכדים – צוף, דרור, עופר, כליל, רון וגלי, אחיותיה – עדנה, רחל, יהודית ומשפחותיהן והמשפחה הרחבה של הוריה.

יהי זכרה ברוך

פורים בבית הדר, 2022

דברים שכתבה עמירה

[מתוך המעיין](#)

[על הוראת האומנות במוסד חינוכי הרי אפרים](#)

[שיר לזכרה של אמא פנינה](#)

מתוך המעיין

עמירה - בסיום המוסד החינוכי, 1962

בתוך היורה הרותחת של שנות תשי"ב - תשי"ג שנות מלחמה בעולם, חייתה נקודה עברית בת שש: עין השופט, ובה, אף באותם זמנים מטורפים, לא חשב הטבע לשבות ממלאכתו. למעלה מתריסר פעמים צלצל הטלפון, במשך כל ירחי השנה ובישר בתרועת גיל: "מזל טוב!!!" ליותר מתריסר האבות, הנבוכים והנרגשים "בת או בן?..."

ואנו תינוקות דאז, ערומים הושכבנו ב"אמבטיית שמש", לקלוט את קרני החמה ולהשתזף, בלולים של חמישה בלבד, בצהלה ובכי. פוטמנו במאכלים דיאטטיים, נשקלנו וגם "הוסגרנו" - בכל עת שנמצאה.

כך גדלנו. בוססנו בבוץ ו"טיפלנו בצעצועים", צצנו בכל פינות המשק בין רגלי החברים. צמחנו בעולם נפלא של חורשות צעירות. ובעולם מחוצה לנו, נסתיימה בינתיים מלחמת העולם השנייה. והנה צורפו שתי ה"שישיות". מיד גילינו התנגדות שהפכה לקרב נלהב: "הגדולים" נגד "הקטנים"! עד שהתערב הצד הניטרלי של המטפלת ואז חתמנו על שביתת נשק והתאחדנו לגן.

ימי הגן - ימי המשחקים. ארוכה הרשימה: מכשפ'ס, לרפא בובות, חול, מחבואים, ימי הטיולים לקטיף פרחים, או ימי מגיפה עגומים. אז הקיפו את הגן בגדרות ואבוי לבורחים.

והיו לילות של הורה סוערת. ירדנו ממיטותינו בגן והסתכלנו בעד החלונות בעיניים סקרניות: על הדשא הגדול, בים הנגוהות, חברים וחברות רוקדים עם ילדי הכיתות, יד ביד, בשורה מתפתלת.

הופיע משחק חדש – "באמת מאוד", המבוגרים קראו לו "מלחמת השחרור". בגן התקינו חדר מבוצר. פיגומי עץ מסביב לקירות, דלת מפלדה וביצורי בטון ואבן. כושר אתלטי פיתחנו בהשתחלות אקרובטית בין הקורות ובקפיצות מרהיבות עין לתוך המיטות.

פחדנו בלילות. חלומות של מלחמה חלמנו, לילה אחד, כשאף מבוגר לא היה בגן, יללה האזעקה. התעוררנו נבהלים, רצנו בפיג'מות למקלט. חושך איום... מה לעשות? בכינו.

ופעם צפרה האזעקה בזמן המקלחת, כמה ילדים רצו ערומים למקלט (וגם כמה

מסובנים!). פחדנו בשבתות ללכת לטיול, או להתרחץ בבריכה הגדולה, כי "כל רגע עלולה להיות צפירת אזעקה!".

אך הזמן חלף עבר – וגם מלחמת השחרור נסתיימה.

באחד מימי החורף התעוררנו מוקדם. הצצנו בחלון שבגן וגילינו שהכול הלבין. יצאנו לדשא שלפני חדר האוכל. ילדי הכיתות עשו גולם וזרקו כדורים צחורים – זה היה השלג הגדול!

ופעם אורחים מוזרים הגיעו לקיבוץ, שחורים היו כל כך. הם כה אהבו ילדים! ביניהם היה אחד גבוה – לט. כשבא לגן ביקשו הילדים שיגע ביד בתקרה.

ערב אחד ערכו מסיבת פרידה עצומה לידידינו השחורים, על הדשא הגדול. מפאת השמחה והרעש לא יכולנו לישון. בשעת חצות, הביאו לנו גלידה למיטות, והאורחים, מבעד לחלונות הגן, נתנו "שלום" ונשיקות... הם לא שכחנו. באחד הימים הגיעה מתנה: ארגז כובעים.

גן מעבר. למדנו לכתוב! ו... קדימה לכיתה ב'. נערכה שיחה מיוחדת לקביעת שם ובה הוחלט לקרוא לקבוצתנו: "מעין".

זכינו לחילופים רבים במורים ויותר מזה במטפלות, עד שבכיתה ג' אמרו: "הילדים מוכרחים גם ללמוד". המשימה הכבירה נופלת על כתפי מורה צעיר: משה, ואיתו מטפלת צעירה: נעמי, ולא נותרה לנו כל ברירה. התחלנו שוקדים על הלימודים, ולהיענות לתביעות. למדנו לעבוד ולפעול בחברת הילדים,

עמירה עם חברתה אראלה אבידן

תססו החיים ומלאו עניין. בערבי שבת נלהבים בריקודים...

כיתה ו' הייתה שנת השיא לקבוצה, מבחינת הגיבוש וההישגים. הוסיפה לכך, כניסתנו לתנועת "השומר הצעיר" ובסיום הופענו באופרטה "שניים עשר ירחי השנה".

אחר ההופעה כשנותרנו לבדנו ערכנו מספד לביתנו, שצפן זיכרונות כה יקרים בחדריו. "קימצנו", פשטנו על יתר הכיתות בחשאי ולאור הבוקר נתגלתה תמונה של מצעים מלוכלכים בצבע וחותרות וידיים שחורות על לובן של קירות...

עם העלייה למוסד, נגזרה "מעין" בשרירות לשניים – חלק ל"אשל" וחלק ל"סנונית". אך הקבוצה – שוב חזרה לתחייה בחופשים כשהיו "מארגנים" תרנגולות (שחיטה עצמית עם בוא הלילה) ומסובים סביב למדורה כשעל האש רותח הסיר... שרים עד השעות הקטנות... או יושבים בחבורות במסדרון הביתן ומתווכחים על המתרחש בעולם הגדול ועל מה שנעשה בקיבוץ וביננו.

או, שהיינו יוצאים לטיול לילי על פני עגלה בשרותה האדיב של סוסת המוסד. נוסעים ושרים ורק כשמפגין עגלוננו "מעשה גבורה", קופצים מהעגלה. ולעיתים מכינים הופעה למסיבת הקיבוץ, משהו מקורי, "שלנו"!

עמירה בחוף טנטורה

בימי לימודים, נערכים הוויכוחים הפטריוטיים, עם ידידנו השכנים. אנו מרימים בגאון את נס קיבוצנו: אצלנו הכי יפה! הכי טוב! הכי נעים! הכי!... הכי!... הכי!... לא משנה, הכי!!!

תמו שתיים עשרה השנים הטובות. וציון לכך: תערוכה מרהיבה וגדולה לסיום המוסד, מסיבה והצגה... אנו מתלכדים שוב להוות "גרעין" וחוזרים לקיבוץ. בגאווה יוצאים אנו לעבודות המשק, תופסים מקום מכובד בענפיו השונים, משתלבים בחברת המבוגרים.

וכך הגענו עד הלום. יצאנו לצבא.

נפגשים בחופשות ומרגישים כמה אנו משתנים. אך חרף כל ההבדלים שעומדים ביננו, אף בהעדר כל סיבה רגעית להבנה וקשר, יכולים אנו להגיע לכך, כי צמחנו וגדלנו יחד בידי החמות של בית הקיבוץ. זהו הגשר המתוח ביננו – מאחד לשני.

על הוראת האמנות במוסד חינוכי הרי אפרים

מתוך דברים שכתבה בעיתון הקיבוץ

1982

האם אומנות זה משהו שאפשר ללמד? איך ללמד, הרי את היצירות המקוריות אין אפשרות להראות? אומנות מתקיימת במרחב של חירות, לפחות בתקופתנו. חופש המבע של האדם הוא תנאי ליצירה. אותה אמת תופסת לגבי הצופה העומד מול היצירה, אסור לגזול ממנו את החרות להבין ולגלות את היצירה בדרכו. על השאלות שמעוררת היצירה להישאר פתוחות.

החומר מוגש בשילוב אמצעים: שקופיות, טייפ, פטיפון, מסרטה, וידאו, הרצאה, ואופני הפעלה שונים של המשתתפים. כל האמצעים הנ"ל משרתים את העיקרון שהאומנות פלסטית ויזואלית, היא

פאבלו פיקאסו "נערה לפני המראה", תמונה שהיתה תלויה בביתה שנים רבות

חלק ממכלול תרבותי וכך עליה להיות מובנת: בהקשר לשירה, ספרות, מוסיקה, פילוסופיה ובעזרת דוקומנטים היסטוריים. לכול אורך המפגש עם התופעה האומנותית, נשמר העיקרון של אי שבירת ההתייחסות החווייתית אליו, נראה לי שאין שום אפשרות להתייחס אחרת ליצירה אמיתית.

אני רואה את העיסוק באומנות כזכות, כעלייה משגרת חיים, יצירת האומנות יכולה להתקבל באווירה של חופש, סקרנות ופתיחות. אני, אך מקרבת אתכם אל השדה והוא – אם תחפצו – גם שלכם.

על הוראת האומנות

תפיסת העולם שלי לגבי הגשת החומר היא שימוש במולטימדיה, כלומר באמצעי המחשה שונים. לדוגמה: להוראת אומנות ימי הביניים, אני משתמשת במפות גיאוגרפיות, במסמכים היסטוריים, באוספי סיפורים ובלדות, בתערוכה של רפרודוקציות, בשקופיות, בסרטי וידאו והיכן שניתן משלבת גם מוסיקה.

לימוד תולדות האומנות נראה כלוקסוס מסוים בעולם התכליתי שלנו. אך אין זה כך. קיים צורך הולך וגובר של החברה לעסוק באומנות ולהכירה יותר. אמצעי התקשורת המשוכללים נותנים לכך דחיפה משמעותית. גם עניין התיירות, שהפך היום לנורמה מקובלת בקיבוצים, מעודד התעניינות יתר.

לאומנות יש תפקיד, חלק ניכר מתוצרי האומנות בתקופות היסטוריות שונות וכן בזמננו, הם אקט של מעורבות חזקה במתרחש. ניסיון להשתלט על השקפת עולמם של הבריות, ע"י גורם כלשהו או הבעת דעה חופשית ואמיצה של אזרח – אמן על האופן שבו על החברה לנהוג. אולם אין תפקיד זה, שלעיתים מוטל על האומנות, היינו, מעורבות והשפעה על החברה – נחוץ לצידוקה.

שיר שעמירה כתבה לזכרה של אמא פנינה

הרותם

שְׁהֲרֵאתָה לִי אִמָּא

אֶת פְּרָחֶיךָ הָאֲבִיבִיִּים

וְנִתְּנָה לִי לְשֵׂאף רִיחוֹ

וְאִמְרָה לִי אֵת שְׁמוֹ

אֵי אֵז

לְרֵאשׁוֹנָה.

הרותם ששתלתי

בפתיח ביתי

פורח כל שנה

בצבעי מטפחת האף הקטנה

שהחזיקה אמי בידיה.

הרותם ששתלתי בגנתי

נמלא עננים בשומים,

אשבולות פרחים

בגיוני לבן בָּז'

בגרעינים צחים של ארז

בזוקים צבעי בורדו.

זה שים הבר

שאהבה אמי

הצומח עם סופות החול

והמדבר,

עליו מחטים סגופים

שרשיו שורדים בצמא.

הספדים מהלוויה

זכות גדולה / יפעת

פרידה מאחותי עמירה / עדנה

דברי פרידה מאמא עמירה / ארז

פרידה מסבתא / דרור

סבתא / גלי

עמירה אחותנו היקרה / רחל ויהודית

תחנות בזמן / חגית

משוחררת / יהודה עמיחי

זכות גדולה / יפעת (בשם המשפחה)

זכות גדולה הייתה לאמא להשתייך לקהילת עין השופט .

בשנים האחרונות, אמא ואנחנו קיבלנו תמיכה חמה ואוהבת מכולכם .

רוב תודות לוועדת רווחה, למיכל קציר שעזרה בשיפוץ הבית של אימא והנגשתו.

למישה צ'רני שדאג למטפלות מלוות מ"בית ראשון במולדת" וכן לעובדות הזרות, ועזר בכל דבר

שנזקקנו לו, לברל שביט שעזרה במעבר לבית הדר. לאיריס זיו שליוותה אותנו יום יום בעת שאימא

הייתה בביתה, ותמיד עזרה בנועם ובאיכפתיות. קיבלנו הרבה תמיכה וליווי גם ממיכל רוזן. אימא

קיבלה המון טיפול ועזרה גם מאביגיל שגיא ומנוגה מור .

תודה לשכנים הטובים שעזרו ככל יכולתם .

תודות לצוות המרפאה, שדאג ותמך, כולל ביקורי בית ונסיעות בריאות .

ותודה מיוחדת לבית הדר: רוצים להודות לנעמי נוימן ולכל הצוות הנהדר והמסור שטיפל באימא

יומם וליל, באכפתיות, בכבוד ובאהבה. לדיירי בית הדר היקרים שקיבלו את אימא בידידות.

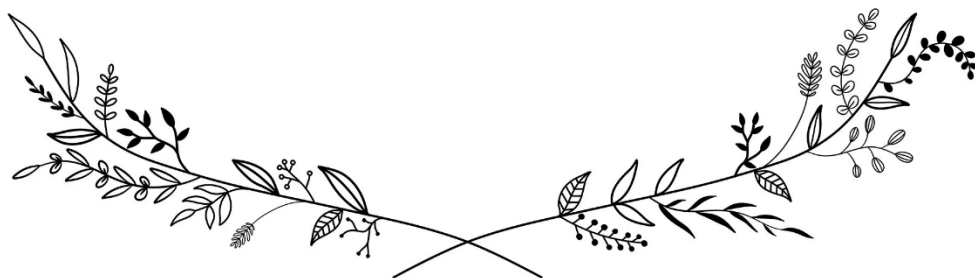
למתנדבי בית הדר שתמיד שמחנו לפגוש.

ליעל קרייפין, חנה לשם ובתיה אביר שעזרו באהבה בתקופה האחרונה .

אלפי תודות לחברות הרבות של אימא שהתמידו לבקר אותה בבית ואחר כך בבית הדר .

למזכירים ולבעלי התפקידים הנוספים שעזרו ונענו לכל בקשה שלנו .

אימא הייתה עטופה באהבה של קהילה גדולה תומכת ואוהבת. תודה!

פרידה מאחותי עמירה / עדנה

אחותי האהובה עמירה,

עצובה וכואבת הפרידה ממך גם אם באה כגאולה מסבל בל יתואר.

סבל שפגע בגופך בלא רחמים, כשאת מתמודדת באומץ, מקרינה את כוחך הפנימי, את העושר שרכשת במהלך חיך מתובל בהומור המידבק שלך.

בקרירה המרשימה שבנית כמורה אהובה ונערצת, שיתפת קהלים רבים שהאזינו לדבריך מרותקים. הרצאותייך כבשו לבבות. היטבת לשלב בהן את אמנות הציור עם קטעי מוזיקה וספרות. במהלך השנים הזדמן לי לשמוע שבחים כה רבים מפי תלמידיך על חוויה זו .

עמירה, יהודית, עדנה, רחל, ברל ופנינה

בילדותנו, דל היה הקשר בינינו, ארבע האחיות, עקב מגבלות החינוך המשותף. ככל שבגרנו התפתח הקשר והעמיק. בשנים האחרונות נהגנו לקיים מפגשים אינטימיים של ארבעתנו בחגים ובימי הולדת. בתקופת המצאך בבית הדר, התהדק הקשר והתחזק. לא נשכח את

הבילויים המשותפים שלנו במרפסת בית הדר, מבלות במשחקים המאתגרים אותך - חישוקי גומי ומקלות, כדורי גומי, כדור מנופח... על כל קושי או תקלה הגבת תמיד בהומור. כך התמודדת גם במפגשי ההתעמלות בהובלת לריסה ובפעילויות מאתגרות נוספות .

אוהבת חברה היית ואהובה על כל מכיריך. חברותיך היקרות לך העריצו אותך על התמודדותך האמיצה והתמידו לבקרך בדאגה חמה עד סוף הדרך .

ההומור החכם שלך ליווה אותנו גם בזמנים קשים, כשאת צוחקת עד דמעות. ולא רק הומור, גם הזיכרון המפליא שלך נשמר עם השנים, צלול ומדויק. ברוח ההומור היית אולי אומרת על פרידתך מאיתנו בשבת משהו כמו: הכול שבת לקראת שבת ...

ההומור המידבק עם צחוקך המתגלגל ילווה אותנו תמיד .

תקופה יפה ומיוחדת חווינו שתינו לפני שנה, בעת שאושפזתי בבית הדר. מדי ערב לקראת השינה, נפגשנו בחדרך ובילינו בקריאת ספרות ושירה. לבחירתך - שילבנו גם סיפורי תנ"ך בחרת מתוכם את הקטעים האהובים עלייך, אשר להפתעתי כללו גם את קהלת. אגב, בעת הקריאה בתנ"ך זיכרונוך

האחיות: עדנה, עמירה, יהודית ורחל, עם שחר

המדעים הפתיע אותי שוב ושוב כאשר השלמת פסוקים שקראתי לך .

אחותי היקרה, חיך לא היו סוגים בשושנים. התמודדת לאורך הדרך עם משברים שגברת עליהם באומץ. שנים ארוכות התמודדת עם מגבלות בריאות מורכבות ועל אף כל אלה הגשמת את משאת נפשך - ההתמחות המרשימה באמנות, אותה כבר הזכרתי .

בשבילי, אחותי היקרה, היית מקור השראה לחיים עשירים ואמיצים של הגשמה עצמית במיטבה. ולסיום - תודה גדולה וחמה לבית הדר שאין דומה לו. רוב תודות לצוות המסור והמקצועי, חם ואוהב, ולנעמי הנהדרת שדאגה לך מבוקר עד בוקר .

וכמה מילים למשפחה האוהבת שתמכה בך ככל הניתן. יפעת וגלי, הבאות מקרוב, הגיעו כמעט מדי יום וביקוריהן כסם מרפא. משפחתו של ארז, לשמחתך, הרבתה לבקר על אף המרחק.

אחיותינו התאומות יהודית ורחל "שאין עליהן" ביקרו בבית הדר מדי יום ועזרו לך בכל המתבקש, וכן זכית לביקוריהן הרבים של חברותיך הטובות.

אחותי היקרה עמירה, אנצור אותך בלבי כהשראה לחיים שלמים ועשירים, המלווים באומץ ובהומור גם בעת קשה ומאתגרת .

ולכל בני משפחות ויינברג ופדן הנהדרות, חיבוק אוהב ומנחם .

נוחי בשלום אחותי האהובה.

דברי פרידה מאמא עמירה / ארז

אנחנו עצובים מאוד. היינו אמורים להגיע מוכנים, כי המחלה המרושעת כיבתה את אמא אונקיה אחר אונקיה.

למרות ה"הכנה" זהו רגע קשה מאוד.

אמא שלנו הייתה אישה טובת לב, מלאת הומור ואוהבת צחוק, אוהבת אדם, רגישה, עדינת נפש, אופטימית, סקרנית מאוד, יצירתית, משכילה, מעמיקה, ורחבת אופקים .

אמא הטיפה וקיימה: תמיד להתמקד בחלק הטוב - כך באנשים, באירועי החיים, ואפילו במהלך המחלה - לטוב הפנתה מבטה .

החיים של אמא לא תמיד היו קלים. אמא חוותה לא מעט קשיים כילדה, כאישה צעירה וכאמא .

לאחרונה שיתפה אותנו שהתקופה המאושרת בחייה - הייתה תקופת הסבתאות. ובאמת, מי שלא ראה את אמא משחקת עם הנכדים ב"חנות", לא ראה אהבת משחק מהי. על רקע קשיים שחוותה בתקופות שונות, היה לה מוטו קבוע - "מותר לפנק את הילדים כי החיים כל כך לא מפנקים..."

משפחות פדן וויינברג ביום הולדת 70 של עמירה, ברכת רם

אמא הייתה מורה לתולדות האמנות. נדייק - מורה לאהבת האמנות. ואיך מלמדים אהבה? איך מלמדים אהבה?

רק המורה יחיד הסגולה יודע - והיא הייתה כזו. אמא ודאי הייתה מדייקת אותי שתולדות האמנות הן למעשה תולדות נפש האדם החופשי והיוצר - בציור, בפיסול, במוזיקה, בשירה, והיא לימדה את תלמידיה איך לאהוב את כל אלה.

הוראה לא הייתה עבורה עבודה אלא שליחות ומימוש כל הטוב שבה. מי שהיה בהרצאה או בשיעור שלה יודע למה אני מתכוון.

אמא לימדה את תלמידיה איך לראות, איך לשמוע, איך להרגיש יצירות אומנות, איך להתלהב, איך להסתקרן, איך להרוויח עוד נקודות מבט.

אמא, בסקרנות וביצירתיות המיוחדת שלה, בנפשה החופשית והיוצרת חיברה דברים. בעבודת המאסטר חיברה מיניאטורות פרסיות עם מאטיס האימפרסיוניסט, היא חיברה היסטוריה, אומנות, מוזיקה, ספרות ופילוסופיה, כך בדרכה המיוחדת, החכמה והידענית היא לימדה את תלמידיה איך לאהוב אמנות.

עמירה עם אמא פנינה ועם ארז

כדרכה של אמא - נזכור ונתמקד בטוב, בצחוקה המתגלגל ובדברים המצחיקים (היא בטוח הייתה רוצה שיקרה משהו מצחיק בלוויה שלה..). נזכור את השנים הטובות, ההישגים, ההצלחות, התקופות היפות בחייה, ואת הנשים והאנשים הטובים שבחרה שיהיו חבריה.

ואך ראוי לסיים בעוד משפט מפורסם של אמא - לכל אלה שהגיעו בנסיעה, ובעצם לכל מי שמרגיש שהחיים שלו הם נסיעה לאנשהו - "סעו לאט ותגיעו מהר".

אמא חסרה לנו ונתגעגע אליה מאוד מאוד.

פרידה מסבתא / דרור (בשם הילדים של ארז)

בבית של סבתא תמיד הייתה שגרה קבועה .

היינו מגיעים, וקנקן לימונדה מתוקה וכל טוב הישוב היו מחכים לנו על השולחן.

היינו משחקים עם סבתא שעות, תמיד באותם משחקים, שאיכשהו אנחנו והיא לא מאסנו בהם אף פעם .

בערב הולכים לחדר אוכל, ויוצאים בסוף להסתכל על האריחים עם סבתא, כי כל המבוגרים עוד בעניינים של מבוגרים, אבל סבתא איתנו.

מטפסים על עץ הבולקלך, וסבתא משקיפה מלמטה בהשתאות ודאגה.

חוזרים הביתה, ומתווכחים מי יזכה לישון היום עם סבתא במיטה, והולכים לישון.

הבילוי הזה בתור ילדים היה הדבר האהוב עלינו בעולם.

עמירה עם צוף, דרור ועופר

כל ביקור היה נגמר במילים "תסעו לאט ותגיעו מהר" - מילים שצרוכות בנו, כי הן היו דרך החיים שלה .

את הכל סבתא עשתה בשלווה, ברוך ובנועם .
האהבה לדברים הקטנים, הסקרנות, הסבלנות, האומנות, הטיוולים - כל אלה אפיינו אותה, כי סבתא ידעה שהדרך חשובה פי אלף מהיעד, ואם הולכים בה לאט מגיעים הרבה יותר מהר .

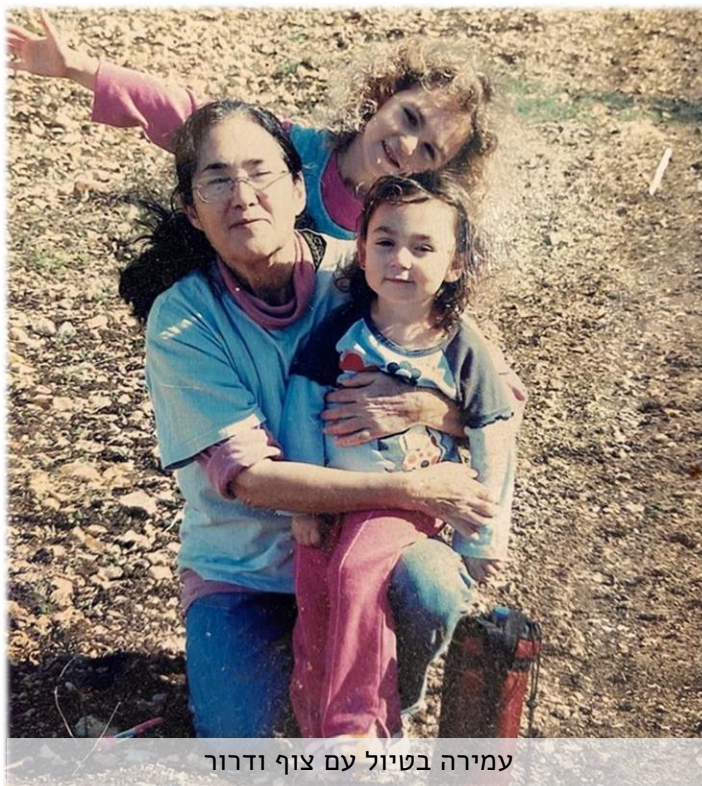
עמירה עם עופר

אנחנו כולנו אוהבים אותך מאוד, סבתא, ושולחים לך חיבוק ענק ומתגעגע .

אנחנו ממש נתגעגע .

אוהבים .

צוף, דרור, עפר וכליל

עמירה בטיול עם צוף ודרור

קשה לתפוס שאת כבר לא איתנו.

שכבר לא נבוא לבקר אותך

לא נשב איתך במרפסת עם האחיות שלך

לא נתמסר בכדור

לא אספר לך איך היה היום שלי ומה שלום כולם.

את תמיד אמרת שהמחלה קירבה בינינו וזכיתי להיות לצידך בשנים האחרונות ולעזור לך בשביל

כל השנים שהיית שם בשבילי ותמכת בי.

תמיד אזכור ואעריץ את האופטימיות שלך ואת חוש ההומור גם כשהמצב היה קשה.

את תחסרי לי מאוד.

עמירה אחותנו היקרה / רחל ויהודית

זוכרות אותך מהילדות. ילדה חנינית עם שתי צמות ארוכות ושחורות ... היית ילדה חכמה, מוכשרת ויצירתית וגם רגישה מאוד. במוסד החינוכי הרי-אפרים היית מדריכה בתנועה במשך מספר שנים. בצבא היית מורה-חיילת וסיפרת שהיה מעניין מאוד, קשה ומאתגר.

כעבור מספר שנים הקמת משפחה עם איתי פדן ז"ל, ונולדו יפעת וארז -

ילדיכם המוכשרים.

כשהילדים גדלו, החלטת לצאת ללמוד תולדות האמנות והגשמת את חלומך .

שנים רבות היית מורה לאמנות בבית ספר תיכון מגידו וגם בחוגים לאנשים מבוגרים במוסדות שונים בארץ. השקעת בכך את כל-כולך במסירות רבה, ואנשים רבים ידעו להעריך אותך על כך ולפרגן לך מכל הלב.

אחת התלמידות שלך סיפרה לנו שהשיעורים שלך היו מיוחדים ומרתקים.

בהמשך, רצית לרכוש ידע נוסף בתחום זה, לכן נסעת ברחבי העולם כדי לאסוף חומר לימודי חדש להרצאות המרתקות שלך.

היית אישה סקרנית, משקיענית ורגישה לזולת.

הייתה לך אהבה נוספת והיא אהבת הספרות. קראת המון, ואהבת לספר חוויות מספרים מרתקים ומעניינים.

גם בבית הדר המשכת לקרוא בהתמדה עד שהגיע הרגע שהיה לך קשה להתרכז.

גם במצבך הבריאותי הלא-פשוט שמרת על חוש הומור וקראת לעצמך:

...”Old Baby Lady“

כמו כן, אמרת לנו ”בקרוב אגיע לבית המלון שעל הגבעה“.

התברכת בחברות טובות ומסורות, שבאו לבקרך, לשוחח איתך, לעודד את רוחך ולשמח אותך.

גם כשהיה קשה והגוף בגד, לא ויתרת על פעילות גופנית.

הזיכרון המיוחד והמופלא שלך נשמר עד לא מזמן.

ביקשת לצאת למרפסת או לטיול בסביבה הקרובה, כדי לנשום אוויר צח, לפגוש אנשים מוכרים, להחליף איתם מילה ופשוט להתאוורר.

במפגשים אלה חיוך פשוט על פנייך ולפעמים זלגו דמעות של התרגשות.

עמירה, זכית לטיפול חם ומסור בבית-הדר. אנו מלאי הערכה לכל אנשי הצוות הנהדר.

נתנחם בכך שתמו ימי הסבל והייסורים.

עמירה עם ענבל, 1980

נזכור אותך בליבנו לעולם

ועד.

לכל המנחמים - תודה על

המילים המרגשות.

תחנות בזמן / חגית

נכנסת אל תודעתי בפעם הראשונה כשהייתי תלמידתך לתולדות האומנות בביתה י"א מעולם עד אז לא נתקלתי במורה עם להט, תשוקה, אהבה וידע בשלך. זוכרת זאת כאילו היה זה אתמול.

אחר כך הפכנו למשפחה.

ובשנים האחרונות מפגש מחודש בבית הדר. את בשכנות לאבא שלי - חדר ליד חדר,

עמירה עם ברוך רקובסקי בבית הדר

מדי פעם קוראת לי ומעדכנת בכל מה שחשוב.

דואגת, אכפתית, חברה מהלב .

בערך 10 ימים לפני שנפטר -

קראת לי לחדרך, התיישבתי

בכסא לידך ובקול חלש אמרת

לי שהגיע הזמן לשחרר אותי,

שהוא סובל.

הזלנו דמעות שקטות, ידעתי שאת צודקת.

לפני שבועיים באתי לבקר אותך בבית הדר.

שכבת במיטה ורק פנייך עוד הביעו את תחושותייך.

הפעם היה תורי לדבר איתך על השחרור הקרוב, להתחבר לנשמתך ולנסות לרכך את פחדייך, דמעות

זלגו על לחייך.

בטרם תלכי רחוק לדרכך ...

מקדישה לך את שירו הנפלא של יהודה עמיחי "משוחררת", מתוך ספרו "מאדם אתה ואל אדם

תשוב".

משוחררת / יהודה עמיחי

משוחררת היא, משוחררת.

משוחררת מן הגוף

ומשוחררת מן הנפש ומן הדם שהוא הנפש,

משוחררת מרצונות

ומשוחררת מפחד פתאום ומפחד עלי,

משוחררת מכבוד ומשוחררת מן הבושה

משוחררת מתקווה ומיאוש ומאש וממים,

משוחררת מצבע עיניה ומצבע שערותיה,

משוחררת מרהיטים ומשוחררת מכף סבין ומזלג,

משוחררת מירושלים של מעלה ומירושלים של מטה,

משוחררת מן הזהות ומתעודת הזהות,

משוחררת מן החותמות העגולות

ומן החותמות המרובעות,

משוחררת מתצלומים ומשוחררת ממהדקים,

משוחררת היא, משוחררת.

וקל האותיות וקל המספרים

אשר סידרו את חייה משוחררים גם הם

לצ'רופים חדשים ולגורלות חדשים ולמשחקים חדשים

של כל הדורות שיבואו אחריה.

יום השלושים

דברי הנחיה לטקס יום ה - 30 / ארז

אני מאמין / שאול טשרניחובסקי

זיכרונות/ מנחם שילוני

החדר הרביעי / אלישע

עמירה בת קבוצתי / אילנה

עמירה מורתנו וחברתנו / תלמידי תולדות האמנות מ"הרי אפריים"

טיולים בטבע / עדנה

אמא / יפעת

זכרוןך ישאר איתי לעד/ עינת

אחותי לשירה / נאווה

הקדמה לשירים של שיבטה טויו / עדנה ויהודית

שירים מתוך הספר - הבוקר בא תמיד / שיבטה טויו

ערב ראש השנה תשנ"ג - בטקס השקיעה המסורתי - ברכה אימא עמירה בדברים הבאים:

מחר תעלה השמש במזרח
ובקרניה תזהר שנת תשנ"ד.
מכול חיינו, תהיה זו לבטח,
שנה אחרת ושונה -
פתוחת שערים ומעשים
בתקווה עתיקה - חדשה:

כול איש יחרוש חרישו
ויעבדו אדמתם בשלום
והארץ תיתן יבולה.
לא ירעו ולא ישחיתו
כי מלאה הארץ דעה
ומועדים לשמחה.

כדור החמה גולש במערב,
וסוגר את שנת תשנ"ג.
עוד מעט יידלקו בשמים -
כוכבים של ערב חג
ואנו עדים לרגע
של יציאת ישן מפני חדש.

הלילה היורד יעטוף אל ליבנו,
שחור קרבות ושנאה
"בדמייך חיי" מחלחים בתוכנו.
ציוויי אדום השקיעה
ואנו על קו התפר,
ניצבים בין אובדן לתחייה.

תודה לכול מי שהגיע, לכול מי שבא לחלוק זיכרונות ואהבה לעמירה. אימא ודאי הייתה רוצה שנשמח ונצחק בזיכרונה, ועל כן ננסה לקיים את האירוע ברוחה. נשמע סיפורים טובלים בצחוק והומור, נשיר ביחד שירים, ונעלה זיכרונות טובים מחייה ופועלה – כחברה, כמורה ואשת רוח, כאימא וכסבתא.

בשנים האחרונות, בצל המחלה, תמכו וחיזקו את אימא חברות שהקפידו לבוא לבקר ולהיות עם אימא ולעודדה ולשמח אותה. במיוחד מופלא היה לראות את האחיות – עדנה, יהודית ורחל, מגיעות על בסיס יומיומי אל אימא בביתה ולאחר מכן בבית הדר, ומהוות עבורה מעגל תמיכה, שמחה ואהבה שאין כמוהו. אימא חזרה בפנינו לא אחת כמה הקשר והחיבור הזה היה חשוב עבורה.

אימא נולדה בעין השופט ב 27.5.43 עת הקציר, אשר היווה את ההשראה לשמה. בת שנייה להוריה ברל ופנינה קרן. אימא גדלה בקבוצת "מעייין" בעין השופט ובקבוצת "אשל" במוסד חינוכי הרי אפרים. לימים שיתפה אותנו אימא בכך שחווית הילדות לא הייתה פשוטה או קלה עבורה, והיה לה חשוב שלנו – ילדיה וילדינו, נכדיה, תהיה ילדות טובה, נעימה ומאושרת, ומכאן גם אחד המשפטים המפורסמים שלה – "מותר לפנק את הילדים כי החיים כול כך לא מפנקים".

אימא הייתה מורה לתולדות האומנות, אימא לימדה את תלמידיה איך להתבונן ואיך להקשיב, ואיך להבין ולפענח, ובעיקר איך לאהוב אומנות. היא עשתה זאת בדרכה המיוחדת, מורה לאהבת האומנות, באמצעות שילוב של היסטוריה, פילוסופיה, שירה, מוזיקה, ספרות, הכול עם מנות גדושות של סקרנות ופתיחות למחשבה החופשית והחוקרת של תלמידיה. אימא השלימה תואר ראשון ושני בתולדות האומנות. את התואר השני עשתה באוניברסיטת תל אביב וכתבה תזה על יצירתו של מאטיס.

החל משנות ה-80 לימדה במוסד החינוכי הרי-אפרים, במקביל ריכזה במשך כשנתיים את הוראת האומנות בתנועה הקיבוצית, מטעם מחלקת החינוך של ברית התנועה הקיבוצית. במקביל לעבודתה כמורה בהרי אפרים, היא הפכה למרצה מבוקשת לתולדות האומנות ובסוף שנות ה-90 פרשה מהוראה במוסד לטובת הרצאות כמרצה עצמאית.

במסגרת זו לימדה בקתדרה ללימודי מבוגרים של מועצה אזורית מגידו, בחוגים בחיפה, טבעון, הקריות וזיכרון יעקוב. מקומות בהם רכשה לה קבוצות של מעריצים שנרשמו שנה אחר שנה לחוג הרצאותיה. עוד לימדה במקומות שונים במסגרות לימוד למבוגרים. גישתה ללימוד הייתה פרפקציוניסטית. רבות מנסיעותיה לחו"ל, היא טיילה במקומות אינספור, הוקדשו לאיסוף חומרים עצמאי, היא הייתה אוטודידקטית במלוא מובן המילה, היא הקדישה ימים ללימוד עצמי מדוקדק של ההיסטוריה, הארכיטקטורה והפילוסופיה של התקופה והקונטקסט בו פעלו האומנים עליהם לימדה. היא הייתה יכולה לפקוד מוזיאון יום אחר יום, לא רק להתבונן ביצירות המוצגות אלא להקדיש שעות לעיון בקטלוגים של יצירות ותערוכות עבר שהוצגו במוזיאון בחיפוש אחר חומרים להרצאותיה.

כשאימא עזבה את דירתה לבית הדר – ארזנו את ספרייתה שכללה מאות ספרי אומנות. אימא תרמה את ספרייתה למכללת ספיר בנגב – בעיר שדרות, על מנת שישמשו דורות של תלמידות ותלמידי עתיד. אימא אהבה את הוראת תולדות האומנות מאוד מאוד.

לסיום אני רוצה לקרוא מספר בתים משיר שאימא מאוד אהבה, מדובר בשירו של טשרניחובסקי – "אני מאמין", שיר של תקווה ואמונה בטוב שבאדם.

תודות לכולם

אַנִי מְאַמִּין

אַמִּינָה גַם בְּעֵתִיד , אַף אִם יִרְחַק זֶה הַיּוֹם , אַךְ בּוֹא יָבוֹא – יִשְׂאוּ שְׁלוֹם אַזּ וּבִרְכָה לְאֵם מְלֵאִם .	שְׁחָקִי , שְׁחָקִי עַל הַחֲלוּמוֹת , זוֹ אֲנִי הַחוּלֵם שׁוֹח . שְׁחָקִי כִּי בְּאֲדָם אֲאַמִּין , כִּי עוֹדֵנִי מְאַמִּין בְּךָ .
יָשׁוּב יִפְרַח אֲזַז גַּם עַמִּי , וּבְאַרְצָךְ יִקּוּם דּוֹר , בְּרִזָּל-כְּבִלְיוֹ יוֹסֵר מְנוֹ , עֵין-בְּעֵין יִרְאֶה אוֹר .	כִּי עוֹד נִפְשֵׁי דְרוֹר שׁוֹאֲפֹת לֹא מִכְרַתִּיהָ לְעַגְל-פֶּז , כִּי עוֹד אֲאַמִּין גַּם בְּאֲדָם , גַּם בְּרוּחוֹ , רוּחַ עֵז .
יַחֲיֶה , יֶאֱהַב , יִפְעַל , יַעֲשֶׂה , דּוֹר בְּאַרְצָךְ אֲמַנֵּם חֵי לֹא בְּעֵתִיד – בְּשָׂמִים , חַיִּי-רוּחַ לוֹ אֵין דִּי .	רוּחוֹ יִשְׁלִיךְ כְּבִלְי-הֶבֶל , יְרוּמְמֵנוּ בְּמַתִּי-עַל ; לֹא בְּרַעַב יָמוֹת עֶבֶד , דְּרוֹר – לִנְפֹשׁ , פֶּת – לְדָל .
אַזּ שִׁיר חֲדָשׁ יִשִּׁיר מְשׁוֹרֵר , לִיפִי וְנִשְׁגָּב לְבוֹ עַר ; לוֹ , לְצַעִיר , מֵעַל קִבְרֵי פְּרָחִים יִלְקֹטוּ לֵיזָר .	שְׁחָקִי כִּי גַם בְּרַעוֹת אֲאַמִּין , אֲאַמִּין , כִּי עוֹד אֲמַצָּא לֵב , לֵב תְּקוּתִי גַם תְּקוּתִיו , יַחוּשׁ אֲשֶׁר , יִבִּין בְּאֵב .

שאול טשרניחובסקי

אודיסה 1894

זיכרונות/ מנחם שילוני

אני ועמירה כמו שאר ילדי קבוצת מעין נולדנו עוד בטרם מדינה מוקפים גדרות של אבן, פרוז'קטורים, תיל דוקרני וכפרים של ערבים.

כמעט מדי ערב פצחה תזמורת צפרדעים וצרצרים בצרמוניה מחרישת אוזניים מלווה ביללות תנים שלא פעם התנחלו לנו ממש מאחורי תריסי חדרי השינה שאז זה היה ממש מפחיד. על מנת להקנות לנו הרגשת בטחון פקדו מדי לילה את מגורינו "שומרי לילה" על פי רוב מהפלמ"ח. ה"גבילדע חייס" האלה נהגו לסייר אצלנו במסדרון בחדרים וליד המיטות בנעליים מסומרות, פנסים דולקים שאפשרו להם לתמרן בשלום בין סירי הלילה שלנו הגדושים "כלטוב". מכורבלים בצעיף, כובע גרב, ושינל ספוגים עשן, הם הסריחו מזיעת אדם, ונדפו מהם ריחות של שום, בצל, סיגריות ושמן רובים.

נוף ילדות, מקום, בית, אני לא מכיר דבר שהוא חזק מזה. כאן גדלנו ביחד עם עמירה ושאר בני קבוצת מעין כאחים לכל דבר ועניין. כך מימי הסיר בגן ועד שהתגייסנו לצבא ועד ימנו אלה.

קבוצת מעיין עם הגננת לאה טל

ביחד נשמנו את נשימותינו הראשונות מוקפים חום ואהבה, מקשיבים להן למלים הטובות. כבר בזיכרונותינו המוקדמים ביותר הן היו שם נלחשות על אוזנינו באידיש עסיסית. ביחד חלקנו חוויות וצעדים ראשונים.

כאן על הגבעה השוממה הזו הקימו הורינו את ביתם, וכאן במקום הזה נטועים שורשינו עמוק באדמה. מכאן נצא בבוא היום איש איש לדרכו למסע החיים הארוך, תמיד זוכרים מהיכן באנו. אדם זר לעולם לא יוכל לרדת לעומקו של הקשר שברקם בינינו.

היינו ילדי בר שזופים משמש עם עיניים בורקות. משולהבים מהחופש שניתן לנו דהרנו ברגליים יחפות שוברים ציפורניים על ימין ועל שמאל, לא סופרים שיניים שהתעופפו, שפשופים, בטח שלא פורונקלים.

עמירה ובני כיתה בהכנות לקומזיץ

היום "בגילינו" כשאני מנסה להעלות על הכתב את דברי הפרידה האלה מעמירה אני מתקשה למצוא את המלים. ועוד יותר להאיר את הנשמה היתרה שבה אפינה את עמירה. משימה כמעט בלתי אפשרית לאחר 80 שנה. כך קורה לי

שבכל רגע פנאי הראש הזקן שלי טוחן ומציף אותי באין ספור חוויות מעמירה, זיכרונות ורגעי קסם בלתי נשכחים, שחווינו יחד.

אחד הראשונים שבהם הוא מתזמורת ספלי הפח שהקימונו. ושהופעת הבכורה שלה נערכה בדיוק במקום הזה (מועדון). חבורת זאטוטים עם עיניים בורקות שעל אף להקת התנים המיללת שרדו עוד לילה מתחת לשמיכות הצמר מתפעמים משחר הבוקר החדש שסוף כל סוף הפציע... ממתינים לדייסת הסולת שעוד מעט תוגש לנו... הקמנו מהומת אלוהים מחרישת אוזניים כשהתחלנו לדפוק בשולחנות בכלי הפח שהיו לנו, זורחים מאושר. המועדון בו אנו יושבים כרגע היה המבנה המבוצר הראשון שנבנה על מנת לספק מחסה ולהגן עלינו הילדים.

הדלת הצפונית נשארה כשהייתה. זו הייתה דלת הכניסה לגנון שלנו, ממנה יצאנו לראשונה לטיול שלוליות במגפיים חדשים. מדלגים מאבן לאבן, בעוד עמירה דרוכה בקפיץ, גופה רכון מעט קדימה במבט מרוכז, כיאה לנצר למשפחת קרופינסקי, דוהרת בראש, ואיך לא - דווקא לשלולית הכי עמוקה בדרך לחצר המשק.

מי מביננו שגדל כאן לעולם לא ישכח את תחושת הבראשית בתוכה צמחנו וגם לא את ניחוחות הקקאו וריח הטוסט שחוממו מדי חורף על מכסי התנורים בשעת ההקמה ממנוחת הצהריים.

ואם בזיכרונות מדובר איך אפשר שלא לספר על "הגרזן המיתולוגי של סבתא גולדה" ? סבתה המיתולוגית של עמירה - שמסיבותיה שלה - כך סיפרה לי עמירה: "בשום פנים ואופן לא סמכה על מיומנות וכשרות השוחט שהגיע לקיבוץ" ונהגה לשחוט בכוחות עצמה... ומכאן גרדום העץ והגרזן והסיפור המקאברי הזה שסיפרה לי עמירה לפרטי פרטים מלווה גאיות צחוק. רק שתבינו, מדובר בפרצי צחוק מתגלגלים שדי בהם להמיס קרחון. צחוק שובב, עמוק ומתגלגל כמו שרק עמירה ידעה לצחוק. ואז משנרגעה מעט המשיכה וסיפרה ביתר פירוט איך סבתא גולדה נהגה להניח את התרנגולת האומללה בעודה בחיים על גרדום העץ שהיה לה מאחורי ביתה ובהינף יד זריז הייתה עורפת את ראשה. ובמילותיה של עמירה: "שעור בסיסי בהישרדות לנכדתה ההמומה שלא פסח על שום שלב". הרתחה, מריטת נוצות, חריכת שאריות הפלומה הוצאת הקישקעס, והפרדת החלקים הראויים למאכל.

בין שאר צילומים בשחור לבן שהשתמרו, יש לקבוצת מעין צילום מפורסם על מדרגות מגדל המים (המזכירות). בצילום עמירה יושבת על המדרגה התחתונה עם רעמת שיער שחור כפחם, לחיים שמנמנות וחיוך ענק שפוך על פנייה, קורנת מאושר. משמאלה יושב יהודה רימון ומימינה בן דודה אסף בלומשטיין ז"ל. בתמונה כולנו בתלבושת אחידה:

נעלים גבוהות גרביים לבנות, מכנסיים בגוון חקי עם שלייקס (כתפיות) וחולצות לבנות. תמונה שעצרה את הזמן ושווה אלף מלים.

קבוצת מעיין בגן,
על מדרגות מגדל המים של עין השופט

כך בריכת האבן שנבנתה במרכזו של הדשא הגדול. ערומים כביום היולדנו דילגנו על שלוש מדרגות האבן שירדו אליה, או אז התחיל העינוי הסיני בשעה שקילוחי מים דקים דוקרים כמחטים השפריצו על הגוף הלוהט.

ועוד זכורים לי ימי חורף עם גשם שלא מפסיק לרדת מלווה ברקים ורעמים בשעה שהגנרטור של שלמק בקושי מצליח לשמור על מתח קבוע והאורות כבים ונדלקים ולפעמים הוא היה שובק לגמרי. אז היינו מתכנסים בחבורות ומנסים להתעודד במשחקי חורף ואז כשלא ניסינו לשרוף צמות של בובה או את הבובה עצמה, סרגנו אפודות צמר, קלענו מחזיקי מפתחות מחוטי פלסטיק צבעוני או שיחקנו בחמש אבנים ועמירה כמעט תמיד ניצחה. אבא ברל שעבד במסגרייה תמיד דאג להכין לה אבנים מלוטשות לא גדולות מדי ולא קטנות מדי ואלה התאימו לכפות ידה כמו כפפה ליד. מדי פעם יצא לי ל"התארח" בביתם של ברל ופנינה בשעה שהיו בעבודה...

יוזמה של עמירה לפשוט על מחבוא השוקולד שהיה להם במגירה. או אז בעזרת מקל של מטאטא היינו דוחפים את הוו שנעל את הדלת ונהנים ממהו מתוק. באחת הפעמים שהתארחתי אצלם ברל לקח אותנו למחסן הנשק, מה שהשאיר עלי רושם בל ימחה.

היינו קבוצה של שובבים ועל רבים ממעללינו כבר סיפרתי בספר שכתבתי. עמירה התבלטה אצלנו כמנהיגה ולא פעם הייתה המנוע שדחף ודרבן לעוד ועוד מעשי קונדס. זכור לי הקומזיץ הראשון שערכנו בשלהי החופש הגדול לפני שעלינו למוסד. הוא התקיים בחורשה שסמוך למוסך הפלחה ודרש הרבה יצירתיות, איך ומהיכן לפלח את הפרודוקטים. כמו בהרבה מקרים עמירה הייתה דמות דומיננטית בהתארגנות.

לימים נתקלתי בסיפור של עמירה אותו העלטה לכתב ובו היא מתארת את אירועי אותו קומזיץ. הספור שכתבה יתכן ושמור בארכיון ובזיכרוני חקוק משפט ממנו בו היא מתארת את "הדמויות הקטנות החומקות עם רדת הדמדומים למקום המפגש".

גם כשעלינו למוסד היינו יחד בקבוצת אשל, אפילו התגוררנו באותו החדר מכתה י' ועד י"ב. התגורר איתנו באותו חדר אילן דרימר ז"ל מדליה שהביא מטיוול תנועה לעין גדי נחש שחור "חמוד ולא מזיק" כך סיפר לנו... הוא שמר אותו בצנצנת בכוננית הבגדים המשותפת לנו ומדי פעם הוציאו ל"התאוורר"... מומחים מהמעבדה של המוסד שהוזעקו לחפש אותו מצאו אותו מכורבל בין המצעים על אחת המיטות בחדרנו ומהרו להגדיר אותו כ"צפע עין גדי" - נחש שאז לא היה נגדו שום נסיוב... את המבטים חמורי הסבר והלא סלחניים של עמירה לעולם לא אשכח.

עם המעבר לקיבוץ בסיום המוסד, הבנות רקמו לבנים חולצות. את זו שלי עמירה רקמה. חולצה לבנה עם אשכולות ועלי גפן.

בשנים מאוחרות יותר עשתה לה מנהג לעצור מול הבית שלנו ולשחק שח עם הנכדים. וכשהבחנתי בה הייתי יוצא והיינו נזכרים בחוויות ילדות.

עצוב, כואב וקשה להיפרד. דמותה, קודם שחלתה, שמורה בליבי תמיד.

החדר הרביעי / אלישע

החיים האמיתיים התחילו לאחר שהמטפלת סיימה את ה"השכבה", השלימה את "כיבוי האורות" והלכה לחדרה או לחדר האוכל, לאחת משיחות הקיבוץ האין סופיות. אם לא הייתה סיבה טובה להתגנב ולצפות בשיחה מבעד לחלונות חדר האוכל, או לצפות בהסתר בסרט על גג המועדון של הנוער - החלה החגיגה בחדר הרביעי. החדר הרביעי בביתן של "מעין" (מרכז א'-ב' היום).

היו לנו חיי לילה מאורגנים וחלוקת עבודה מסודרת ופונקציונלית בחדר הרביעי. סמדר שזר, שבבגרותה הייתה מוזיקאית מצטיינת והפליאה לנגן על אבוב, הייתה אחראית יחד איתי (אלישע) על הכיבוד. נבחרנו כי היו לנו סבתות בקיבוץ והן סיפקו את העוגיות שהגנבנו בהסתר לחגיגות הלילות. לי היו אפילו שתי סבתות שבאו מאמריקה. כבר אז השוויון בקיבוץ לא היה מושלם. אני לא זוכר למה פסחנו על סבתא קרופינסקי, הסבתא של עמירה. אולי לא היו לה עוגיות טובות, אולי העדפנו את עמירה כאחראית על התוכנית הרעיונית, שכללה סיפורים מרתקים מדמיונה הפורה.

נחום דן, ילד החוץ שלנו, היה ועדת ניקיון וסדר. ספק האם היו לזה תוצאות משמעותיות, אבל זה היה התפקיד שנשאר לו. מה כבר אפשר לדרוש מילד חוץ?

הצגה של קבוצת מעיין

מאותם הלילות לא היה לי ספק שעמירה תהיה סופרת ידועה, היא סיפרה בהתלהבות ובהומור ואף פעם לא נתקעה באמצע. הופתעתי שבבגרותה בחרה להיות מורה לאמנות, אבל היא הייתה מורה לאמנות באותה ההתלהבות, האהבה, שאר-הרוח והדמיון שאפיינו את סיפורי הלילה, בלינה המשותפת שלנו.

בשנים האחרונות, כאשר חזרתי לצייר, רציתי לשמוע את הביקורת של עמירה ודאגתי להזמין אותה לכל תערוכה שהצגתי. היא ידעה תמיד למצוא מילה טובה, בלי לזייף.

באחת התערוכות היא התבוננה מתוך כיסא הגלגלים, דילגה על מספר עבודות שנראו לה כתרגילים והכנה לדבר האמיתי, הצביעה על צירוף של שלוש עבודות (טריפטיך) ואמרה: "זה הדבר האמיתי! את הציור הזה ישמחו להציג בכל מוזיאון מכובד לאמנות".

מי אני שאתווכח עם המומחיות של עמירה. למרות המחלה המתקדמת שהצמידה אותה לכיסא הגלגלים, היא נשמעה נלהבת כמו אז, בלילות הקסומים של החדר הרביעי. נחום נהרג ביום כיפור. סמדר נפטרה לפני שנים וכד אפרה הוצב בין המצבות של הוריה על הגבעה. את עמירה ליוונו בתחילת השבוע למנוחת עולמים על אותה הגבעה, ליד הוריה, ברל ופנינה. בדרך חזרה הבנתי שנשארתי האחרון לספר את סיפורו של החדר הרביעי.

עמירה בת קבוצתי / אילנה

היינו ביחד בקבוצת "מעין" אך לא היינו קרובות בגילאים הצעירים. לא היית בשישייה שלי ובגן של לאה ודבורקה היינו קרובות כל אחת לשישייה שלה. לאחר מכן נסעתי עם הורי לשליחות לארה"ב ורק כשחזרתי בכיתה ג' את ואני התחברנו.

היית ילדה נדיבה ומצפונית והחלטת לעזור לי בקליטה. הפכנו לחברות בנפש, בילינו הרבה ביחד והתחפשנו ביחד בפורים.

היו לי דודים בכפר סבא ובחופשים כשנסעתי אליהם, באת איתי ובילינו ביחד. היה להם פטיפון ותקליטים של שירי מלחמת השחרור של יפה ירקוני. למדנו בעל פה את כל המילים של "באב אל ואד".

את ואני היינו בתקופת חברת הילדים "אצולת מעין" והמצפון מול המחנכים של הקבוצה.

אספר על האירוע המכונה "היי אתה שם בחוץ". כל ילדי קבוצת מעין קפצנו דרך חלונות בית הילדים והתגנבנו בלילה לסרט של המבוגרים שהוקרן על הקיר בחוץ. בעוד אנו שמחים על הצלחתנו, הופיע משה פישביין, המחנך האהוב שלנו. הוא כעס מאוד ובצעד חינוכי הסיר מקיר ביתנו את דיברות השומר. את ואני היינו מודאגות מאוד וחשנו שחייבים לעשות משהו. הלכנו שתינו לפגוש את משה, ביקשנו את סליחתו בשם כל הקבוצה והפצרנו בו שיחזיר לנו את דיברות השומר. משה נאות לבקשתנו ואנו נשמנו לרווחה. חזרנו לקבוצת מעין וסיפרנו שזה היום השחור שהפך לזהב.

בתקופת המוסד, לא היינו באותה ביתה והקשר ביננו התרופף. אני יודעת שעברת תקופה לא קלה במוסד.

לצערי לא היינו בקשר במשך הרבה שנים. נפגשנו שוב כשחזרת לעין השופט עם משפחתך. אז פגשתי את הלהט שלך לכל הקשור לתחום האומנות. שמעתי את ההרצאות המדהימות שלך ונהניתי מהידע העצום שלך.

פעם נוספת נפגשנו בבית הדר, בשיעורים בנושאים שונים שאני מעבירה אחת לשבועיים, היית צלולה וסקרנית לגבי כל נושא. בסוף כל שיעור נתת לי הערות חכמות ומשוב כנה. תמיד נתתי לך נשיקה בסיום השיעור, נשיקה לבת קבוצתי.

החיים לא הקלו עליך אך נשאת תמיד כה יפה מבחוץ וכה יפה מבפנים. את חסרה.

עמירה מורתנו וחברתנו / תלמידי תולדות האמנות מ"הרי אפריים"

ביום שהתחלנו את כיתה י' במוסד החינוכי "הרי אפריים", זכינו גם ללמוד מחצית מהשיעורים בתוכנית "שרשראות", שמשמעותה: שיעורים לבחירה. נרגשים מהחופש ומסקרנות, התכנסנו יחד, חניכי מספר שכבות וכיתות, בחלל המרכזי של בית-כיתות, במסגרת אחת ה"שרשראות", לשיעור תולדות האמנות המודרנית.

ואז הבריק הברק.

זקופה ואלגנטית, עם שיער פחם משוך לאחור ובעברית רהוטה תמיד, התייצבת מול הכיתה והסברת שהשנה נתחיל את תכנית הלימודים מהאימפרסיוניסטים בצרפת. השיעורים הראשונים עסקו בצייר אדוארד מאנה. אבל מי שלא היה שם, לא יבין: הם לא היו סתם "מאנה" וה"אימפרסיוניסטים", אלא **אד-וארד מא-נה, אימ-פרס-יו-ניס-טים**, וכן הלאה. כשאמרת את זה נעמדת על קצות האצבעות, ומיותר לציין שבהגייה היה גם קצת פאתוס...

אנחנו, שהורגלנו במשך השנים לשיעורים קצת יותר אפרוריים, התבקשנו להגיד ביחד איתך שוב ושוב: **מא-נה, אימ-פרס-יו-ניס-טים**, עד שזה נשמע משכנע.

וכך המשיכה השנה, לימדת אותנו להסתכל ולחשוב מי היא אותה אולימפיה, שדיגמנה למאנה, למדנו על הסוס שאינו מרים באוויר אף פעם את כל ארבע רגליו, כפי שלמד אדגר דגה מראשוני הצלמים, הכרנו את פיסארו והפוינטליסטים (**פוינ-טל-יס-טים**), קלוד מונה וחבצלות המים שלו (קלוד **מו-נה**, וחשוב להבדיל מ: אדוארד **מא-נה**! וגם את זה תירגלנו בכיתה כמה פעמים), והלאה, המשכנו אל הפוסט-אימפרסיוניסטים: גוגן, סזאן וואן גוך, אנרי מאטיס והפוביסטים, פיקאסו, בראק והקוביסטים, חואן גריס- הקוביסט הספרדי, שאמרת שהיה כשרון גדול ממש כמוהם, אבל נפטר בגיל צעיר...

בכלל הייתה זאת "התקופה היפה", שכפי שלמדנו, בצרפתית קוראים לה "לה-בל אפוק".

איתך ראינו סרט ובו מספרת אישה מבוגרת, ואפילו - מאוד מבוגרת, ש"ואן גוך, סזאן, גוגן - כולם היו חברים שלי... ככה אני חושבת..." והתגלגלנו ביחד בצחוק. בשרשרת הזאת היינו שותפים לרצינות ולצחוק.

וכך בהמשך לגבי יוון הקלאסית ופסלי הקורוס, חתך הזהב, המונה ליזה, שהיא בעצם "ללה ז'ו-קוננ-דה". ביחד נסענו לסיורים ולמוזיאונים, וכמובן שקיימנו הכנה וגם סיכום מדוקדקים. עם עמירה גם מוזיאון תל אביב והגבעה הלבנה שעיצב דני קרוון בגבעתיים נראו כמו ארץ דמיונית וקסומה, ובעיקר – חדשה מאוד עבור תלמידי תיכון.

עמירה הייתה מופת לרצינות ולהשקעה. היא דרשה מאיתנו, תלמידיה, עבודות ברמה מחקרית וגם הבעת עמדה אישית. תלמידי ה"שרשרת" שלה ישבו בספריית המוסד החינוכי שעות ארוכות, השוו

בין ספרים, והכירו בעל פה את "קורות האמנות" מאת גומברייך. עמירה הייתה קוראת לאחר מכן כל עבודה ברצינות וגם מעירה עליה בעט אדום – לפני שזה נחשב "לא פוליטיקלי קורקט", כי הכל על מנת להעצים את התלמיד, ועם חיוך של טוב לב.

גויה - Time and the Old Woman, מוזיאון בצרפת

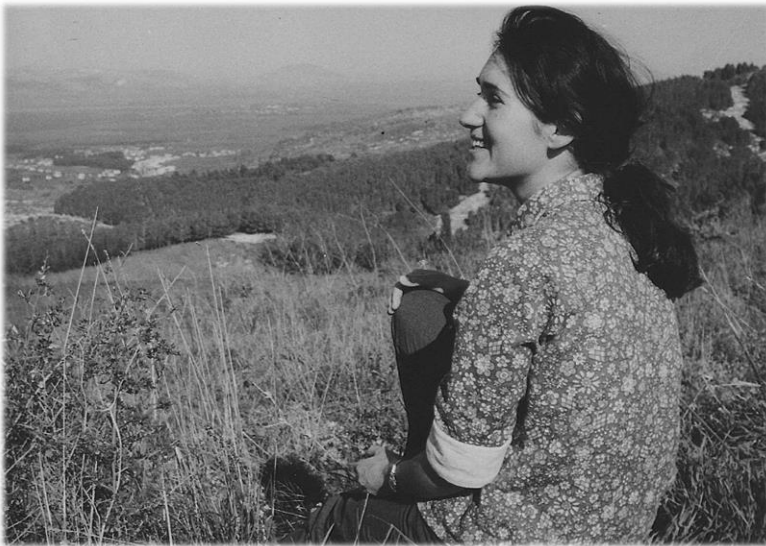
מאוחר יותר למדנו שלפני שעמירה הייתה מלמדת קורסים או מכינה הרצאה על נושא מסוים היא הייתה לומדת אותו ללא סייג, ואם צריך לראות בעיניים אז נוסעים - לוונציה, ללובר, לפראדו.

מכל נסיעה חזרה עמירה מלאה בהתלהבות, בתובנות ובמסקנות חדשות.

כאשר עמירה חקרה נושא, היא חקרה ולמדה גם היבטים היסטוריים, ספרות ושירה הקשורים בו. לא סתם כתבה עבודת מחקר על מאטיס, שלפי השערה שהעלתה הושפע בסדרת היצירות המפורסמת שלו של ציורים דמויי שטיחי קיר - ממיניאטורות פרסיות, אשר הוא נחשף אליהן, כפי שהראתה, בתערוכה שראה קודם לכן.

עמירה האמינה שהתלמיד הוא אדם צעיר בעל רמה אינטלקטואלית גבוהה ועולם רוחני עשיר. היא לא עייפה מלפנות אל ולטפח את העולם הזה. היא האמינה גם ביופי ובכוחה של האמנות. זאת הייתה חלק מההתמסרות הטוטאלית שאפיינה אותה, חלק מהשליחות, הנותנת טעם לחיים. עמירה השפיעה על מהלך חיינו, ואנחנו מסתכלים לאחור ואומרים תודה על ההזדמנות והזכות לפגוש בה.

לילך רונן-מרגוליס, אורלי תורן ונטע שפירא, בטח בשם עוד רבים מתלמידיה.

האהבה של עמירה לטבע ונוף היתה חלק מעולם האמנות. בימים שהיתה עדיין בכושר מלא, נהגנו לצאת מדי פעם לטיולי בין ערביים. המטרה היתה כושר גופני וניקוי ראש, ולמעשה, היתה הרבה מעבר לזה. אספר בקצרה על שני טיולים.

האחד – תגלית מופלאה: יצאנו מהשער הדרומי וירדנו בדרך העפר לעבר הבארות. כתמיד, בהשראת עמירה, הפכו נופי בין הערביים לדימויים ציוריים שעוררו את דמיוני להצטרף. בדרך העלינו זיכרונות ילדות: ביקורים בהר הסיד עם חריטות בסלע הגיר, ביקור בבארות המים, בבוסתן הקטן... לפתע נעצרנו נדהמות מול מראה מופלא. לא מהעולם הזה: מעל שדה, לאור השמש השוקעת, מרחף בקלילות מרבד ענק של חוטי כסף דקיקים. מראה הזוי, כעין צעיף אגדי של פיות. ניסינו לנחש מהו הפלא הזה. עמירה העלתה כדרכה ב"צחוק-עד-דמעות" פירושים הזויים שליבו אותי להוסיף משלי. כשהתחיל להחשיך, מיהרנו לחזור לקיבוץ ובדרך החלטנו לשתף במופע המופלא את עידית חגי הידענית. אולי היא תפתור את החידה. ולא תאמינו, אכן היה לה הסבר לתופעה המופלאה: לדבריה, היו אלה קורים של אלפי זחלים שמתעופפים ברוח. הם כל כך דקיקים עד שניתן להבחין בהם רק מזווית מסוימת ובתאורה מתאימה כמו שקיעת החמה. הודינו לעידית בשמחה ולא היה קץ לאושרנו שזכינו לחזות בתופעה המופלאה. ומעכשיו, תדעו למי לפנות כדי לפתור תעלומות בטבע.

בטיול אחר, שאפשר לקרוא לו "מכשפה ואירוח מגניב", ירדנו לעבר היער. עמירה, כתמיד, שיתפה אותי ביצירת דימויים ציוריים של נופי בין-ערביים. לרגלי גבעת היער העלינו זיכרונות ילדות: איסוף פטריות לבישול ולארגזי תנובה. איסוף אצטרובלים להכנת פסלוני ציפורים, קטיף נרקיסים, רקפות, כלניות (לא היה עוד חוק שמירת הטבע), קליעת מחרוזות ממחטי אורנים... למראה בית המכשפה, נזכרנו בטיול יומולדת של הקיבוץ אל הבוסתן הגדול.

עמירה ניסתה להזכיר לי תקרית מבדחת וכל כך השתנקה מצחוק, שבקושי פענחתי במה מדובר. רק כשהזכירה את השם אביגיל זיהיתי את התקרית: אביגיל התחפשה אז למכשפה, הסתתרה בין העצים, ובבוא המטיילים, פרצה מבין השיחים בשאגות של מכשפה. ו... ילדים נבהלו, בכו, צרחו, ברחו. אביגיל, מיהרה להוריד את התלבושת

בקריאות: אני אביגיל, אני אביגיל! שחזור התקרית כמעט רוקן את מלאי דמעות הצחוק של עמירה.

מבית המכשפה הלכנו לבקתה "של אודי". התבדחנו שהיא גם קצת שלנו – קירבה משפחתית! אנחנו מתקרבות לבקתה מתבדרות בצחוקים, ועולה באפנו ריח עשן ואש. עמירה יוזמת התגנבות יחידים, הרי אי אפשר לדעת מי מצפה לנו שם! מתאפקות לא לצחוק אנחנו מגיעות בחשאי לבקתה, ובמקום שודדים מתגלים לעינינו נעמי וקובי עסוקים בחליטת תה. איזה מפגש מפתיע! הם קוראים לנו בשמחה להצטרף בדיוק בזמן. קובי מתבל את התה בעשבי תיבול, מנקב לימונים קטנטנים ומכניס אותם לתה בשלמותם. הוא מלמד אותנו שאלה לימונים איכותיים, לימוני ליים, והקליפה שלהם מזינה לא פחות מהמיץ. בילינו בחברתם בנעימים, ועבורנו – היה זה טכס חגיגי לסיום הטיול.

איך חזרנו מהבקתה, אני ממש לא זוכרת. אחותי עמירה, עם הזיכרון המבריק שלה, היתה על בטוח משלימה את כל החסר.

עמירה עם יפעת בבית הדר

נפרדנו ממך לפני חודש, התקופה האחרונה בחייך הייתה קשה מאוד והייתה הקלה כשהשתחררת מסבלי הגוף.

אני מאמינה שאת במקום יותר טוב עכשיו. אני רואה אותך בצבעי השלכת העזים של העצים, אני שומעת אותך מעודדת אותי בלימודים שלי. אני נזכרת בתקופות השונות

בחיינו, בילדות, בנעורים, בבגרות ובשנים האחרונות. חלקן היו לא פשוטות. מילדותי בשליחות בניו יורק אני זוכרת כרזה באחד ממשרדי העלייה ובה כתוב: אף פעם לא הבטחתי לך גן של שושנים. אני רוצה להגיד לך תודה שתמיד אהבת אותי והבנת גם כשכעסתי והתנהגתי לא יפה. אף פעם לא הפנית לי עורף. אהבתי לבקר אצלך בביתך ואח"כ בבית הדר. רציתי שתישארי איתי אבל הבנתי שאי אפשר לבקש ממך להמשיך לסבול. אני מרגישה שלעיתים עננה מכסה את השמש ויותר עצוב כאן. אני יודעת שתמיד רצית שנהייה מאושרים, גם כשלא תהיי. אי אפשר לשלוח או לקבל ד"ש ונשאר רק להאמין שטוב ורגוע לך עכשיו.

את בליבי תמיד.

עמירה עם יפעת בטקס העומר בעין השופט

תוספת מיום השנה: לקראת שנה ללכתה של אימא קרה לנו אסון כבד, רון בננו והנכד הראשון של עמירה נרצח ב 7.10.23 ליד המסיבה ברעים. קשה להכיל את הכאב הגדול, והמוח לא מוצא תשובות. אין נחמה. מזלך אימא שאת לא כאן לכאוב איתנו, אבל אני מאמינה שאת כואבת במקום שבו את נמצאת כעת. מקווה שאצלך יש נחמה ויש אור, ושכל בני המשפחה שאינם כאן נמצאים ביחד.

זכרוןך ישאר איתי לעד/ עינת

אזכור אותך כדודה האוהבת והאכפתית. תמיד דואגת להתעדכן, לעדכן, לעודד, לתת עצה, לכבד בעוגה מנחמת, להמליץ על ספר או סרט.

אזכור אותך כסטודנטית ומרצה לתולדות האמנות – תחום שהיית מושקעת בו כולך עם הלב, הנשמה, המוח והרגליים – שהתרוצצו ברחבי העולם בעקבות יצר הלמידה והחקר מעורר ההשראה שלך.

אזכור כמה וכמה אחרי הצהריים של בילוי משותף על המרפסת שלך, או צפייה בפרק של סרט מצוייר שבטעות הוקרן בגרמנית. שעות של צחוק משוחרר ומשחרר.

אזכור נסיעות לחוף הים – את הגאווה שלך בעצמאות שהקנתה לך הנהיגה. את תחושת החופש שראיתי על פנייך כל פעם שהנחנו רגל על החול בכניסה לחוף. את התחושה שאת נושמת לרווחה, אולי מסתירה כאב או קושי, אבל לא משתפת. מעדיפה להיות נוכחת ברגע הזה במלואו – השקט, היופי, החמימות, החופש.

את העזרה ששמחתי לתת וחיכיתי שרק תבקשי – לעזור לך בהכנה לטיולים בחו"ל – בחיפוש באינטרנט. איך הצלחת להדביק אותי באהבת המסע, החוויה, הסקרנות והציפייה לגילוויים חדשים. עד היום אני מאמצת את העצה הכי טובה שלך לטיולים בחו"ל – פשוט לשוטט בעיר, לדבר עם אנשים, להכנס לעסקים משפחתיים מקומיים ומסעדות קטנות, לא להתפתות לרעש ולצלצולים התיירותיים המסחריים.

זוכרת שרצית כל כך לעזור לי ברגעים הכי קשים שלי עם הקרוהן, ואתחרט תמיד על כך שגם כשהצטרפתי ל"אחוות השקית" איתך, הרגשתי מבוכה, וחוסר נוחות לדבר איתך על המחלה. ובכל זאת – אימצתי ממך את הגישה של קבלה ושמירה על אופטימיות, ובעיקר – הרבה הומור שחור בכל מה שקשור למחלה, לאשפוזים, למפגשים עם מערכת הבריאות ולפעמים גם בשיח עם הסביבה על מצבי הפיזי.

תודה על כל אלה, ועל שהיית שם בשבילי כמו שאת.

מתגעגעת,

עינת

אחותי לשירה / נאוה

לכו מלאכים קלים

את אפרה תנו אל המים

יראה אפרה על מים

יטבע אפרה במים

מי שביט

מהם זנב אש יפרח

אל בוכבה תשוב .

חנה קיסנר

עמירה, אחותי לשירה.

אחות למילה, צבע, צליל ונגיעות.

בוכה על לכתך מאיתנו.

כל כך הרבה יופי, תום, רוח ואצילות הטבעת בעולם. וכישרונות אמנותיים. פליאות וקסם.

ואני רוצה ללקט אותם ככה לאט, בדומיה.

בניגון משותף .

היי שלום חברה אהובה!!!

הקדמה לשירים של שיבטה טויו / עדנה ויהודית

עדנה: בהספד, שיתפתי אתכם בחוויה שזכיתי בה בבית הדר כשאושפזתי בשכנות לעמירה - חדר ליד חדר: הערבים הספרותיים שבילינו יחד. בתקופה זו כבר התקשתה להחזיק ספר בידיה, לדפדף ולקרוא, וספרות- היתה הדליקטס שלה. המפגשים לפני השינה הוקדשו לקריאת ספרות: שירה, סיפורת, תנ"ך, בהתאם לבחירתה. המבחר כלל גם ספרי ילדות ששמחה להיפגש איתם במבט עכשווי.

"הבוקר בא תמיד" הוא ספר שירה שהיה אהוב במיוחד על עמירה החל מכותרתו.

את השירים כתבה משוררת יפנית בשם שיבטה טויו שהתחילה לכתוב שירה בהיותה בת 92. מהמבוא לספר לומדים על חייה שלא היו קלים, והשירים בספרה - מבטאים אופטימיות בכל מצב. לראות תמיד את האור. את הכוח להתמודד עם קשיים. הספר יצא לאור, תרתי משמע, בהיותה בת 98.

"הבוקר בא תמיד" ליווה את עמירה תקופה ארוכה לצד ספרים נוספים. ערבים רבים היא בחרה לקרוא משיריו. והרי "הבוקר בא תמיד" היא תפיסת עולם שאפיינה את עמירה בדרכה המרשימה ומאתגרת.

יהודית: היינו יושבות, עמירה ואני, פעמים רבות באחת המרפסות בבית הדר. עמירה נהנתה להסתכל על צמרות העצים. היא מאוד התחברה לשירים מהספר "הבוקר בא תמיד" שמתארים את ההנאה מהדברים הקטנים. במיוחד אהבה את שני השירים שאקריא לכם.

שמיים

כשאני מרגישה בודדה
אני מביטה לשמיים

יש עננים
הנראים כמשפחה
יש עננים
הנראים כמו מפת יפן
יש גם עננים
הנדמים כרודפים זה אחר זה

אני תוהה לאן שטים כולם
העננים האדומים לעת ערב,
הרקיע בלילה ומלוא כוכביו

חשוב שגם לך יהיה פנאי
להרים מבטך לשמים

הרוח וקרני השמש

כשאני יושבת במרפסת
ועוצמת עיניים
הרוח וקרני השמש
שואלות אותי:
"איך את מרגישה היום?"
"מה דעתך שנטייל מעט בגן?"

כך, בקולן העדין הן פונות אלי

"קדימה!"
אני משיבה מעומק ליבי
וקמה על שתי רגלי
בנשימה אחת

שנה לזכרה

זיכרונות הקשורים לימי הולדת / עדנה

געגועים לעמירה / רחל

שנה למותה של אמא עמירה / ארז

Immortality/ Clare Harner

זיכרונות הקשורים לימי הולדת / עדנה

אחותי עמירה היתה אשת אשכולות אוהבת אדם. היא גידלה משפחה נהדרת ובנתה קריירה מרשימה. עם השנים, על אף מחלה שהגבילה את יכולותיה הפיזיות, חייתה חיים מלאים ועשירים. היא כבשה לבבות של קהלים רבים ברחבי הארץ בהרצאותיה על אמנות, המתובלות בספרות, היסטוריה ומוסיקה, וגם בהומור המידבק שלה.

בחלוף השנים, בעת היותה בבית הדר, נהגנו, אחיותיה, לקרוא לה בהתאם לבחירתה, סיפורת ושירה,

עדנה ועמירה ביום הולדת שנתיים לעמירה

סיפורי תנ"ך וגם ספרות הומוריסטית, שממנה נהנתה במיוחד. לצד כל אלה, אהבה לשמוע ולהשמיע סיפורי זיכרונות מאז ילדותנו. כאחות בכורה הבוגרת ממנה בשש שנים, סיפרתי לה מדי פעם לבקשתה, חוויות מאז בואה לאור העולם. מאלה נהנתה במיוחד ומדי פעם ביקשה לחזור עליהן. ביום השלושים, שיתפתי אתכם בטיולי בין-ערביים של שתינו בבגרותנו. הפעם, אחזור לסיפורי העבר של ילדותנו שעמירה נהנתה לשמוע.

מהילדות אני זוכרת שתי אפיזודות קשורות ליום הולדת:

האחת, הולדתה של עמירה.

הייתי אז בת שש. בשכנות להורים שלנו, בבית קומתיים הצפוני, גרה משפחת לייבנר. פנינה לייבנר הזמינה אותי לחדר שלה לעזור לי לרקום מתנת-לידה לפנינה שלי. היא הביאה שקית בד לבנה, כזאת שתלו אז על המיטות של התינוקות לשים בהן אביזרים של התינוק. על הבד הלבן היא ציירה תמונה של אפרוח בוקע מביצה ומתחתיו כתבה משהו שהקריאה לי "ברוכה הבאה לאור העולם!" המשפט הצטייר לי חגיגי מאד. בעזרת פנינה השכנה רקמתי את התמונה ואת המלים. כשאמא פנינה חזרה עם התינוקות השחרחרורת והשמנמנות, נתתי לאמי בגאווה את השקית וקיבלתי נשיקה נדירה מאד לאותם ימים.

אבל עד מהרה התברר לי שהברוכה שבאה לאור העולם גוזלת לטובתה את מעט הזמן של אמא פנינה. ואז, ברוח השוויון והשיתוף, אמרתי להורים שבדאי לתת את התינוקת לניוניק שאין לו בכלל ילדים. לשמע הנדיבות שלי כדי להיפטר ממנה, פרצה עמירה בצחוקה הדומע שהדביק את כולנו.

הזיכרון השני - מתנת יומולדת שקניתי לעמירה כשהיתה בת 4 או 5.

איך בכלל ילדי הקיבוץ של אז קונים מתנות? בגיל 10-11, היו שולחים אותנו, 2-3 ילדים ביחד, לקופ"ח בחיפה. ציידו אותנו תמיד במעט כסף כיס לקנות משהו לשתות ולאכול. בכסף הזה היינו קונים בולים או "פרסים" או גולות. בהזדמנות של נסיעה כזאת רציתי להפתיע את עמירה במתנה שאקנה לה בעצמי. ברחוב החלוץ היתה חנות ספרים קטנה. סכום הכסף לא הספיק לקניית ספר בכריכה קשה, אבל לשמחתי מצאתי שם חוברת דקה בכריכה רכה, שהיתה מופרת לי, "יהושע הפרוע" של היינריך הופמן, מחרוזת של סיפורים מאוירים ומחורזים בהומור מְקַבְּרִי, שאותנו, בני ה-10, הצחיקו מאד-מאד וחבריי הסכימו אתי שזאת ממש מתנה קולעת. הרי עמירה היא ילדה צחקנית וחכמה ובטח תיהנה מהספר.. למי שלא זוכר, מסופר שם למשל, על עזרא המפונק שלא

רוצה לאכול מרק, מיום ליום הוא נעשה רזה יותר ויותר, עד שהוא דקיק כמו חוט, ונקרע! או אלעזר האכזר, שבועט בכלב שלו ומצליף בו בשוט, הכלב בתגובה, נושך אותו עד זוב דם. ובזמן שאלעזר שוכב במיטה דואב וכואב, הכלב יושב במקומו ליד שולחן האוכל ואוכל את המנה של הילד האכזר. ואת נורית הגפרורית, מאותו ספרון, אתם בטח מכירים מהשיר שהלחין מיקי גבריאלוב, בו חתולי הבית מזהירים את נורית לא לשחק בגפרורים, היא לא שומעת בקולם ועולה בלהבות. וכך הלאה.

כשחזרתי, הראיתי להורים בגאווה איזו מתנה נחמדה קניתי לעמירה. הם דפדפו בספרון והתחלחו. עמירה, כמובן, לא זכתה לראות את המתנה שקניתי מכל הלב, ההורים פשוט העלימו אותה. ואני, במקום לקבל שבחים – ננזפתי. אולי מעבר לסלידה של ההורים מההומור השחור, הם חשדו שהיו לי כוונות נסתרות כלפי אחותי בבחירת הספרון הזה. אבל מי אני שעשיתי בחירה כזאת לעומת היינריך הופמן, שהיה פסיכיאטר ילדים, סופר וצייר, וכתב את הספרון הזה כמתנת יום הולדת לבנו בן השלוש, ובכותרת כתב: חרוזים עליזים, מאת היינריך אוהב הילדים. הספר, שיצא לפני כ-160 שנה ונחשב לקלאסיקה, מופיע גם היום וממשיך לעורר מחלוקת חריפה.

בבגרותנו, באחד מימי ההולדת של עמירה שהייתה כבר אשת אשכולות, סיפרתי לה את פרשת יהושע הפרוע – אותה מתנת יומולדת שלא זכתה לקבל בהיותה ילדת גן, בשל טאבו נחרץ של הורינו. ניסינו אז להיזכר בדמויות מהסיפור כשעמירה משתנקת מצחוק. ואז... באיחור של כ-60 שנה, אחותי ניחמה אותי שיהושע הפרוע היה מתנה ממש קולעת עבורה גם בהיותה ילדת גן ושבחה את הבחירה שלי...

בעת שעמירה היתה בבית הדר, קרה שאושפזתי שם לחודשים אחדים בשכנותה, חדר ליד חדר. זו היתה עבורנו תקופה מיוחדת בה התקרבנו מאד זו לזו. חווינו יחד מפגשי טרום שינה מתובלים בקריאת שירה וסיפורת, ספרות הומוריסטית וסיפורי התנ"ך, וגם העלינו זיכרונות מימים רחוקים. "המשכיבות" של בית הדר נאלצו לאפשר לנו שוב ושוב לדחות את כיבוי האורות כדי להמשיך בבילוי המהנה. היחד הזה של כמעט סוף הדרך, ממשיך ללוות אותי גם בהעדרה בלווית צחוקה המידבק של אחותי.

ולסיום,

אין סוף לחוויות המלוות אותי החל מבואה של אחותי לאור העולם ועד טיולי בין הערביים של בגרותנו, עליהם סיפרתי ביום השלושים, וכן, מפגשי ארבע האחיות שקיימנו באינטימיות בחגים ובימי ההולדת שלנו.

מאז הפרידה מאחותי, כאשר עולים בי זיכרונות וגעגועים אליה, אני מתנחמת שאי פעם, כשיגיע יומי, נתגלגל ביחד מצחוק אי שם במרומים...

שיר שכתבתי לעמירה ליום הולדתה ה 12

לְעִמְרָה

שִׁיר אֲשִׁירָה

שִׁיר חֲדָוֹת הַנְּעוּרִים,

לְךָ נִיחֹחַ

תּוֹר לְפָרֶחַ

לְפָנֶיךָ אֲתַגְרִים.

לְעִמְרָה

שִׁיר אֲשִׁירָה

לְפָנֶיךָ אֲבִיבִים,

לְךָ יַגְבִּיהַ

הַרְקִיעַ

יִזְהָרוּ הַפּוֹכְבִּים.

ואכן – כך היה...

געגועים לעמירה / רחל

עם רחל ביום הולדת של רחל ויהודית

עמירה אחותי היקרה, את כל כך חסרה לנו.

כשחלית והיית עדיין בביתך, יזמת מרצונך הטוב מפגשים משפחתיים בימי הולדת ובחגים. חשוב היה לך שנרבה להיפגש. פעם גם יזמת ביום הולדתך מפגש של כל חברותיך וחבריך בקיבוץ. הערכתי אותך על כך מאד. גם כאשר עברת לבית הדר, לא שכחת ליזום חגים וימי הולדת בחדר הקטן או בחדר המלאכה. המפגשים היו חשובים לך מאד וריגשו את כולנו.

את היית "ילדת הסנדביץ" של המשפחה - נולדת שש שנים אחרי עדנה ושלוש שנים לפנינו - אחיותייך התאומות. אני יודעת שסבלת מכך מאד, כמעט לא בילית בחדר ההורים והרבית לבלות עם חברי קבוצתך בהנאה.

עצוב לי לומר שאין לי כמעט זיכרונות מבילוי איתך בימי ילדותנו. אנחנו, הרבינו לבלות בחדר ההורים ואת כמעט לא הגעת לשם. עם זאת, היית חזקה וידעת להתמודד עם כל הקשיים. אזכור אותך כאחות יפה, מוכשרת ויוזמת.

שנה למותה של אמא עמירה / ארז

יוצא ספר ליום השנה.

למידת הזמן הזו אין משמעות מיוחדת בזמן של אימא אבל אולי בזמן שלנו כן.
הזיכרונות ומחזורי הזמן של החיים מתאמים גרסאות.

לזכור זה כמו לפגוש בפינה.

הפינה סוגרת עליך ומגדירה מקום שבו אתה שווה עד שאתה מחליט להסתובב ולעזוב.
שנה שאמא מחכה לי בפינות.

הן בלתי צפויות,

הדרך לכאורה ישרה ופנויה ופתאום "פינה".

העיסוקים שונים ומגוונים, בעולמות אחרים, ופתאום "פינה".

מה קורה בפינות שאמא מחכה לי בהן?

לפעמים זו דמותה - בבואתה,

לפעמים אלה מילותיה - ביטויה המיוחדים והמצחיקים,

לפעמים זו עצה שכמוה כבר השיאה במקרים דומים,

ולפעמים זה חסרונה הפשוט.

אמא הייתה אישה שבחרה "לראות טוב" כמאמר המשורר, כמה שאפשר, באנשים ובדברים. אמא
אהבה לצחוק כי זה שימח ומילא אותה וגם אולי קירב את הדברים לטיבם האמיתי - הפשוט והעירום,
וסיפק נקודת מבט אחרת וממזרית על אמיתות עולם המבוגרים הנפוח בהעמדות פנים שונות
ומשונות. אין דרך אחרת להסביר את האופן בו שיחקה עם הילדים שלנו ואת הדרך בה קראה להם
סיפורים.

בנפש עמוק פנימה אמא הייתה אדם מורכב. אם הגעתם לעמוד הזה בחוברת הזיכרון, אתם כבר
מבינים. זה מקום קשה כי אני לא חושב שאמא ואני דיברנו פעם במישרין על המקום הזה. לפחות

לא במילים מפורשות. אולם, חרף כל הקשיים והחרדות וצלקות הנפש, אמא ידעה למצוא כוחות וללכת קדימה ולמעלה, ובהקשרים מסוימים אפילו "לעוף". אני מאמין שזה החלק שהייתה רוצה שנזכור, שימורקר במדגיש צהוב בחוברת הזיכרון (אמא אהבה מאוד להשתמש במרקרים ברישומיה).

אמא בנתה והכשירה עצמה כמורה, כמו צייר המניח צבעים - שכבה אחר שכבה. אמא רכשה ידע מקיף ומעמיק ורב תחומי, והרגישה שזכתה בכך שיכלה לשתף בו כה רבים, לחלוק עמם את ההישגים האנושיים הנשגבים שמבטאים את רוח האדם. לקרב את תלמידיה אל ההבנה ואל האהבה של האומנות. דמותה כמורה מהווה השראה וזיכרונה נישא בחייהם של תלמידים רבים, וגם שלי. באומנות אנו מתבוננים יחד.

אמא כתבה לסבתא שיר לזכרה, היא השתמשה בדמותו של שיח הרוחם המדברי שאמא שתלה לפני שנים ליד דירתה. אבקש להציע להוסיף לו בית:

הַרְתֶּם שְׁשֵׁתְלָה אִמִּי בְּפֶתַח בֵּיתָהּ

כְּפָף מְעֵט

הַחֲוִיר מְעֵט

לֹא בְּלֶבֶן פְּרָחִיו

אֵלֶּה הֵם שְׁרָשָׁיו שֶׁפָּגְשׁוּ בְּגִיר הַקֶּשֶׁה

(הַחֲרִיצִים דְּרָכָם חֲדָרוּ עוֹדֵם שָׁם)

אֶךְ בְּעֵת הֵם מְתַמְסְרִים לְזַכְרוֹן וְלֹא לְצִמָּא

בטיול בהולנד

אל תבכו ליד קברי,
אני אינני כאן.
אל תעצבו ותדאגו,
הביטו בעולם,
אני בפסי האור הראשונים,
של בוקר שטוף הטל.
בתכול שמיים בהירים,
בקצף גל על גל.
אני במשב הרוח בעלים,
ובצבעי שקיעה.
בשמי הלילה השחורים,
בשיט הלבנה.
אל תעצבו ותדאגו,
קרובים טובים שלי,
היו שלום, היו שלום,
עד נפגש שנית.

Immortality - Clare Harner (1934)

תרגום חופשי